

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

EMILIA KORTELAINEN

”Lähdetään metsään!” – Metsä- mörri-toiminta lasten silmin

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA
2023

Tekijä(t) Kortelainen, Emilia	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä maaliskuu 2023
	Sivumäärä 46	Julkaisun kieli suomi
Julkaisun nimi ”Lähdetään metsään!” – Metsämörritoiminta lasten silmin		
Tutkinto-ohjelma Sosionomi (AMK) sosiaaliala		
<p>Tämä opinnäytetyö selvittää lasten ajatuksia metsämörritoiminnasta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa lasten kokemuksista metsämörritoiminnassa. Opinnäytetyön tavoitteena oli lasten ajatusten pohjalta antaa tietoa toiminnasta opinnäytetyön raportin muodossa siten, että niitä voivat hyödyntää koulutetut toiminnan ohjaajat arvioidessaan ja kehittäessään toteutettavaa toimintaa yksikössään. Opinnäytetyön yhteistyötahona toimii Ulvilan kaupungin kaksi päiväkotia, joiden valituissa ryhmissä toimii koulutetut metsämörriohjaajat.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa käytettiin tiedonhankintamenetelminä teemahaastattelua ja ulkopuolista havainnointia. Metsämörritoiminta kannustaa lapsia lähiluontoon leikkimään, liikkumaan ja tutkimaan. Varhaiskasvatuksessa toimintaa voidaan käyttää työvälineenä pedagogiikan suunnittelussa. Työn teoriaosuudessa kerrotaan metsäpedagogiikasta varhaiskasvatuksessa ja metsämörritoiminnasta. Varsinaisen tutkimuksen tuloksissa korostuu leikkiminen ja oppiminen, luonto, ohjeet ja säännöt sekä ruoka. Tulosten perusteella lapsille on tärkeää touhuta leikkien ja oppien metsässä, kunnioittaa luontoa ja syödä eväitä. Tuloksia voivat varhaiskasvatuksen työntekijät hyödyntää siten, että toimintaa voidaan rohkeasti lisätä ja tarkastellaan omaa toimintaa lasten kanssa leikkiessä.</p> <p>Kirjallinen raportti ja tutkimuksen tulokset valmistuivat lopulliseen muotoonsa maaliskuussa 2023. Jatkossa ehdotetaan, että tutkittaisiin metsämörritoiminnan toteutumista varhaiskasvatusryhmien pedagogisen toiminnan suunnittelussa.</p>		
Avainsanat Varhaiskasvatus, luontosuhde, ympäristökasvatus, metsämörritoiminta		

Author(s) Kortelainen, Emilia	Type of Publication Bachelor's thesis	Date March 2023
	Number of pages 46	Language of publication: Finnish
Title of publication “Let's go to the forest!” – Metsämörri activities from children's point of view		
Degree programme Bachelor's Degree Programme in Social Services		
<p>This thesis clarifies children's thoughts about Metsämörri activities. The purpose of this thesis was to produce information about children's experiences in Metsämörri activities. The aim of this thesis was to provide information about the activities based on children's thoughts in the form of a thesis report so that instructors can use them when evaluating and developing the activities in their unit. The thesis is in co-operation with two daycare centers in the city of Ulvila.</p> <p>The thesis was carried out as qualitative research, which used theme interviews and external observation as data acquisition methods. The Metsämörri activities encourages children to play, move and explore the nearby nature. In early childhood education, activities can be used as a tool in planning pedagogy. The theoretical part of the thesis is about forest pedagogy in early childhood education and the Metsämörri activities. The research emphasizes playing and learning, nature, instructions and rules, and food. Based on the results, it is important for children to be active while playing and learning in the forest, respect nature and eat snacks. The results can be used by early childhood education workers in such a way that they can boldly increase the activity and examine their own actions while playing with the children.</p> <p>The written report and the results of the research were completed in their final form in March 2023. In the future, it is proposed to study the implementation of the Metsämörri activities in planning of pedagogical activities of early childhood education groups.</p>		
Keywords Early childhood education, nature connection, environmental education, Metsämörri activities		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	6
2.2 Yhteistyöorganisaatio	6
3 METSÄPEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSESSA	7
3.1 Varhaiskasvatus	7
3.2 Luonto- ja ympäristökasvatus	9
3.3 4–6-vuotiaan lapsen kasvu ja kehitys	12
4 METSÄMÖRRI-PEDAGOGIIKKA	13
4.1 Metsämörri ja toiminnan historia	13
4.2 Toiminnan toteutus	15
4.3 Metsämörriohjaajan rooli	18
4.4 Metsämörri-toiminta varhaiskasvatuksessa	20
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
5.1 Tutkimuksellinen opinnäytetyö	23
5.2 Teemahaastattelu	25
5.3 Toiminnan havainnointi	26
5.4 Sisällönanalyysi	29
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	31
6.1 Leikkiminen ja oppiminen	31
6.2 Luonto	33
6.3 Ohjeet ja säännöt	34
6.4 Ruoka	36
7 POHDINTA	36
7.1 Tulosten yhteenveto	36
7.2 Itsearviointi	39
7.3 Eettisyys ja luotettavuus	40

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön nimi on ”Lähdetään metsään!” – Metsämörritoiminta lasten silmin. Opinnäytetyössä aiheen valinnalla ja rajauksella halutaan tuoda ilmi 4-6-vuotiaiden lasten kokemuksia toteutettavasta metsämörritoiminnasta ja heitä täten osallistuttaa tutkimuksen tekemisessä. Opinnäytetyön kirjallinen osuus keskittyy metsämörritoimintaan ja tutkimuksellinen osuus keskittyy lasten ajatuksiin ja niiden hyödyntämiseen. Opinnäytetyön yhteistyötahona toimii Ulvilan kaupungin kaksi päiväkotia, joiden valituissa ryhmissä toimii koulutetut metsämörriohjaajat. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksinä ovat:

1. Mitä lapset ajattelevat metsämörritoiminnasta?
2. Miten varhaiskasvatuksen työntekijät voivat hyödyntää ja kehittää metsämörritoimintaansa lasten ajatusten pohjalta?

Aihe on ajankohtainen, sillä suomalaiset lapset viettävät yhä vähemmän aikaa luonnossa kaupungistumisen myötä. Jo liki kymmenisen vuotta sitten julkaistun Ylen artikkelin mukaan luonnosta vieraannutaan vuosi vuodelta enemmän ja lapsille ei välity tietoa ja taitoja siitä, miten luonnossa ollaan ja toimitaan. (Ylen www-sivut, 2014.) Opinnäytetyön tekijänä olen kiinnostunut metsäpedagogiikasta ja erityisesti itse metsämörritoiminnasta. Metsämörristä on melko vähän tehtyjä tutkimuksia, jonka vuoksi siitä ei paljoa tietoa löydy, toisin kuin itse metsäpedagogiikasta. Lisäksi koen, että on tärkeää tuoda lasten ajatuksia ilmi kyseisestä aiheesta ja lasten osallisuutta voidaan opinnäytetyön tuloksissa täten hyödyntää.

Opinnäytetyön keskeiset asiasanat ovat varhaiskasvatus, luontosuhde, ympäristökasvatus ja metsämörritoiminta. Valitut asiasanat on hyväksytty käyttäen Yleistä Suomalaisista Asiasanastoja eli YSA:aa, joista ainoastaan metsämörritoiminta ei löydy tietokannasta.

2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa lasten kokemuksista metsämörritoiminnassa. Opinnäytetyön tavoitteena on lasten ajatusten pohjalta antaa tietoa toiminnasta siten, että niitä voivat hyödyntää koulutetut toiminnan ohjaajat arvioidessaan ja kehittäessään toteutettavaa toimintaa yksikössään. Valmistunut työ on luettavissa opinnäytetyön raportista, mikä toimitetaan yhteistyökumppanille kirjallisessa muodossa. Työ on myös luettavissa sähköisesti Theseus -palvelussa.

2.2 Yhteistyöorganisaatio

Opinnäytetyön yhteistyöorganisaationa ja toimintaympäristönä toimii Ulvilan kaupungin varhaiskasvatus ja valitut päiväkodit, joita valikoitui kaksi työntekijäyhteistyötahoiksi. Ensimmäisen päiväkodin 5–6-vuotiaiden ryhmä osallistui tutkimukselliseen osuuteen haastattelun merkeissä ja toisen päiväkodin samanikäisten ryhmä osallistui olemalla havainnoinnin kohteena lähiympäristön metsässä.

Ulvilan kaupungin varhaiskasvatuspalveluita järjestetään päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodeissa ja perhepäivähoidossa niin kunnallisena kuin yksityisinäkin palveluina. Ulvilassa toimivan varhaiskasvatuksen toiminta-ajatuksena on järjestää oikea-aikaisesti, perheiden tarpeisiin vastaavia palveluita, joissa toimitaan yhteistyössä vanhempien ja moniammatillisten toimijoiden kanssa ennaltaehkäisevästi. Varhaiskasvatuksessa on tavoitteena lapsen itseluottamuksen ja vuorovaikutustaitojen tukeminen sekä lapsen innostaminen oppimaan asioita. Lisäksi oppimisympäristöistä luodaan turvallisia ja viihtyisiä. (Ulvilan kaupungin www-sivut, 2021.)

Yhteyshenkilönä toimi työn alussa Ulvilan varhaiskasvatuspäällikkö ja työn edetessä haastatteluiden ja havainnoinnin osalta päiväkotiryhmien ”Metsämörri”-ohjaajat, jotka ovat työn kohderyhmää. Yhteistyötaho saa opinnäytetyöstä arvokasta tietoa lapsilta toteutettavasta toiminnasta ja tietoa siitä, miten toimintaa käytännössä toteutetaan alueen päiväkodeissa. Lisäarvoa opinnäytetyö tuo kehitettäessä ja arvioitaessa

toiminnan suunnittelua ja toteutusta, kun saadaan myös toimintaan osallistuvilta lapsilta ajatukset ja mielipiteet kokemuksineen ilmi. Myös muut toiminnasta kiinnostuneet saavat lisätietoa toteutettavasta toiminnasta alueen päiväkodeissa.

3 METSÄPEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) määrää, että jokaisella Suomessa asuvalla lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ja oppimista yhdessä lapsen huoltajien kanssa. Kuntien tehtävänä on järjestää varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatusta päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatuksena. Kunta voi järjestää varhaiskasvatusta itse tai ostaa palvelun yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Varhaiskasvatuslaki ohjaa lisäksi varhaiskasvatuksen toteutusta kunnissa ja suunnitelmien laatimista, jotka tulee jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella laatia. Varhaiskasvatus koostuu kolmesta osa-alueesta: valtakunnallisista varhaiskasvatuksen perusteista, paikallisista ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. (Opetushallitus, 2022, s. 3, 10.)

Laadukkaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvoperustana on pedagogiikka, jolla tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Toteutettava pedagogiikka perustuu tutkittuun tietoon ja alan ammattilaisten toteuttamaan laadukkaaseen toimintaan. Pedagogiikka näkyy varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintakulttuurissa niin lapsen hoidossa, kasvatuksessa, opetuksessa ja henkilökohtaisissa suunnitelmissa. (Sandberg, 2021, s. 18.) Pedagoginen sisältö varhaiskasvatuksessa perustuu lasten mielenkiinnon kohteisiin (Hujala & Turja, 2017, s. 44). Suomessa on käytössä ”educare”-malli, joka tarkoittaa varhaiskasvatuksessa pedagogiikan, kasvatuksen ja hoidon yhdistämistä. Tämän mallin tarkoituksena on tuottaa laadukasta ja vuorovaikutteista toimintaa lapsilähtöisesti. Lapsi tulee tietoisemmaksi itsestään, osaamisestaan ja ympäröivästä maailmasta, kun hän saa laadukasta kasvatusta ja opetusta. Lisäksi lapselle

opetetaan tärkeitä arvoja innostavasti ja toimimaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. (Sandberg, 2021, s. 19, 24–25.)

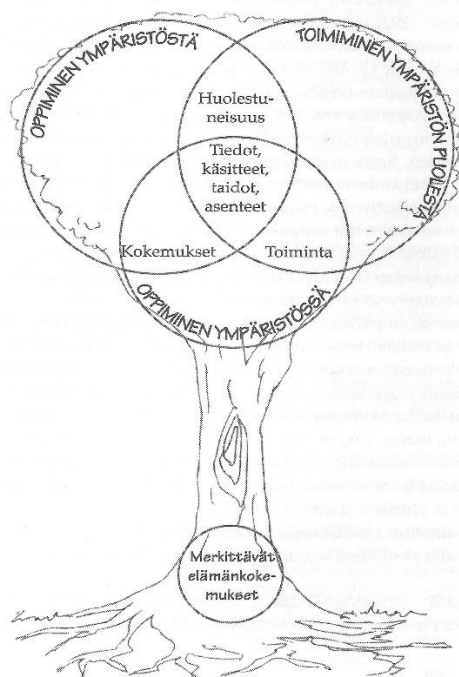
Jokainen lapsi on oikeutettu henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, johon kirjataan tavoitteet lapsen hoidolle, oppimiselle ja kehitykselle. Varhaiskasvatussuunnitelma kirjoitetaan muun muassa lapsen osaamisen, vahvuuksien, kiinnostusten kohteiden ja yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Suunnitelmaan on kirjattu lapsen vahvuuksia, kehittymisen kohteita ja mahdollisia tuen tarpeita, joita arvioidaan säännöllisesti. Suunnitelmissa olevien tavoitteiden pohjalta suunnitellaan ja toteutetaan pedagogista toimintaa lapsiryhmissä ja lapsen kanssa, esimerkiksi pienryhmätoimintana ja tukiviitotomia käyttämällä. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta vastaa lasten opetuksesta ja kasvatuksesta vastaavat varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen sosionomien, varhaiskasvatuksen hoitajien ja tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. (Opetushallitus, 2022, s. 6; Sandberg, 2021, s. 26–28.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on lueteltu viisi laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta, joita ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen vuorovaikutuksineen ja ilmaisuineen, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (Sandberg, 2021, s. 19).

Nykyään lapsia halutaan pitää aktiivisina ja aloitteellisina toimijoina varhaiskasvatuksen fyysisessä ja sosiaalisessa ympäristössä. Lasten oikeuksien sopimus (60/1991) määrittää, että lapsilla on oikeus tulla kuulluksi itseään koskevissa asioissa ja heillä on oikeus ilmaisunvapauteen. Osallisuuden perustana on se, että lapsi kokee olevansa tasavertaisessa, dialogisessa vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa. Lapsen ikä, kehitystaso ja pedagoginen lähestymistapa vaikuttavat hänen osallisuutensa toteutumiseen. Lasten osallisuus ja se, että he saavat vaikuttaa heitä koskeviin asioihin lisäävät heidän metakognitiivisia taitojaan, joita ovat itseluottamuksen kasvu, oman ajattelukyvyyn kehittyminen ja minäkäsityksen selkiytyminen. (Hujala & Turja, 2017, s. 43, 52.)

3.2 Luonto- ja ympäristökasvatus

Metsä ja luonto lapsuuden kokemuksineen ja erilaisine sääilmiöineen kiehtovat ihmistä. Luonnosta voidaan keskustella ja siellä voidaan viettää aikaa. Luonto toimii tärkeänä oppimisympäristönä lapsille. Etenkin pienten lasten kanssa oppimisympäristön merkitys on tärkeä oppimisen kannalta. Luonnossa on kaikki tarvittavat oppimisen välineet, joita ovat muun muassa erilaiset virikkeet ja värien sekä muotojen määrä. Luonnon hyödyntäminen oppimisympäristönä on aina käytettävissä ja täysin ilmaista. Luonto ympäristönä on jatkuvasti muuttuva ja se tarjoaa erilaisia kokemuksia. (Laiho ym., 2009, s. 5.)

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on lapsen luontosuhteen vahvistaminen ja kestävän elämäntavan noudattaminen. Lapsia opetetaan kunnioittamaan luontoa kasveineen ja eläimineen sekä toimimaan yhteiskunnan ympäristötietoisena kansalaisena. Ympäristökasvatus ohjaa lapsia myös kestävään elämäntapaan jokapäiväisessä elämässä, esimerkiksi opettamalla roskaamattomuutta, tavaroiden kierrätystä ja energian säästämistä. (Opetushallitus, 2022, s. 43–44.) Ympäristökasvatuksella on kaksi tavoitetta kokonaisvaltaisen tavoitteen lisäksi, jonka mukaan ihmisistä kasvatetaan ympäristövastuullisia. *Ensimmäinen tavoite* on vahvistaa ymmärrystä siitä, että elämämme ja hyvinvointimme kannalta tieto ympäristöstä on hyvin tärkeää. *Toisena tavoitteena* on, että asennoituisimme ajattelemaan siten, että ympäristönäkökulman huomioiminen ja ympäristöstä huolehtiva toiminta ovat osa jokapäiväistä elämää. Ympäristö- ja luontokasvatus yhdistetään usein toisiinsa luontokokemusten ja luonnontietoon liittyvän opetuksen osalta, vaikka ympäristökasvatuksen määritelmä on laajempi sen sisältäessä myös kaupunkikokemukset ja elämäntapaan liittyvät pohdinnat. Nykyinen ympäristökasvatus on kehittynyt 1960-luvulla havaittaessa, että ihmisten elämäntavat turmelevat selviytymisemme maapallolla. Ympäristökasvatus on arvokasvatusta. On hyvä luoda konkreettisia keinoja toimia ympäristön parhaaksi, jotta lapset saavat kokemuksia siitä, että he osaavat tehdä hyviä asioita ympäristön kannalta ja ymmärtävät, että sitoutuminen tekoihin ympäristön puolesta on kannattavaa. Lapsen saadessa jo varhaisessa iässä ottaa kantaa ympäristöönsä koskeviin asioihin hän todennäköisemmin toimii aktiivisena toimijana ympäristöasioissa myös aikuisuudessa. (Hujala & Turja, 2017, s. 208–210, 217.)

Kuva 1. Palmerin puumalli (Cantell, 2004, s. 68).

Ympäristökasvatuksen yksi tärkeimmistä teoreettisista malleista on Palmerin puumalli (Kuva 1), jonka pohjana on aiemmin tehdyt tutkimukset ja teoreettiset esitykset. Mallin mukaan puun juurina toimii merkittävät elämäkokemukset ja ne luovat ympäristökasvatuksen perustan. Tämä perustuu tutkimuksiin, joiden mukaan lapsuuden rikkailla ympäristökokemuksilla luonnossa ja tärkeillä roolimalleilla oli suuri vaikutus aikuisena toteutuvaan luonto- ja ympäristösuhteeseen. Varhaiskasvatuksessa onkin tärkeää, että ympäristökasvatuksessa toteutetaan esimerkiksi metsäretkiä. Palmerin puumallissa on ympäristökasvatuksen sisällöt kuvattuna puun lehdistä, jotka jakaantuvat kolmeen osaan: *oppiminen ympäristössä*, *oppiminen ympäristöstä ja toimiminen ympäristön puolesta*. Sisällöt ovat keskenään yhtä tärkeitä. Palmerin mukaan toiminnallisuus ja kokemuksellisuus ovat tärkeitä asioita ympäristössä oppimiseen, joita voidaan pitää lähtökohtina varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatusta toteutettaessa. Alle kouluikäisten lasten oppiminen ympäristössä koostuu leikkimisestä, liikkumisesta ja asioiden tutkimisesta. Lasten ympäristökasvatuksessa hyödynnetään lasten omaa aktiivisuutta suuntaamalla heidän kokemuksiaan siten, että heillä on tarvittavat taidot muodostaa monipuolinen perusta omalle ympäristösuhteelleen. Oppiminen ympäristössä koostuu oppimisena kolmenlaisessa ympäristössä, jotka olivat fyysinen, yksilöllisesti tulkittu ja kulttuurinen. Erilaisissa fyysisissä ympäristöissä oppiminen luo lapselle kokemuksia erilaisista ympäristöistä päiväkodin lisäksi ja heidän tietonsa,

taitonsa sekä asenteensa ympäristöön rikastuvat retkillä lähimetsään tai kaupungin keskustaan. Lapset saavat täten kokemuksia siitä, mitä fyysinen ympäristö pitää sisälleen. Lapsen omat kokemukset ympäristöstä syntyvät yksilöllisestä tulkinnasta ja kokemusten jakaminen kavereiden kanssa ennestään rikastuttavat ympäristösuhdetta. Lapsia voidaan pyytää kertomaan suosikkipaikoistaan päiväkodin lähiympäristössä esimerkiksi piirtämällä tai kertomalla sanallisesti niistä. (Hujala & Turja, 2017, s. 211, 213.)

Metsä oppimisympäristönä antaa hyvän oppimisympäristön lapselle, sillä se rauhoittaa, vapauttaa ja yhdistää lapsia (Laiho ym., 2009, s. 20). Varhaiskasvatuksen tehtävänä on innostaa lapset ajattelemaan, että ympäristöä vaaliva toiminta on oikeaa, miellyttävää ja hauskaa eikä kokea aihetta velvollisuudeksi tai asioiden rajaamiseksi (Hujala & Turja, 2017, s. 209). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä toimiva luonto tarjoaa kokemuksia ja monipuolisia edellytyksiä leikkiin ja asioiden tutkimiseen. Metsää voidaan käyttää paikkana lapsen liikunta- ja luontoelämysten kehittämiseksi ja oppimiselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laaja-alaisen osaamisen osa-alueista itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen mukaan lasta ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti lähiluonnossa sekä opetetaan liikunnan merkitystä omaan hyvinvointiin. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen osa-alueista hyvinvoinnissa, turvallisuudessa ja kestävässä elämäntavassa lapsille opetetaan toimimaan arjen valinnoilla luonnossa ja ympäristössä vastuullisesti. (Opetushallitus, 2022, s. 21, 28–29.) Teemoja, joita voidaan käsitellä keskusteltaessa lasten kanssa konkreettisista toimista ympäristön eteen, ovat kuluttaminen ja kierrättäminen. Jo lapsuudessa aloitettu ohjaus kestävästä elämäntavasta antaa lapsille motivaatiota ja tietoja taitoihin, joita heiltä vaaditaan ympäristövastuullisina aikuisina tulevaisuudessa. (Hujala & Turja, 2017, s. 218.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laaja-alaisen osaamisen osa-alueista itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen mukaan lasta ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti lähiluonnossa sekä opetetaan liikunnan merkitystä omaan hyvinvointiin (Opetushallitus, 2022, s. 21). Varhaiskasvatuksessa kuunnellaan ja keskustellaan lasten kanssa heidän kokemuksistaan lähiympäristössä, jotta saadaan tietoa lasten ajatuksista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan myös, että lapsen toimiessa itselleen mielekkäällä tavalla hän myös ilmentää ajatteluaan ja tunteitaan. Lasten on

tärkeää saada jakaa kokemuksiaan niin aikuisten kuin kavereidensa kesken, jolloin lapsille annetaan tilaa jakaa ajatuksiaan ryhmässä. Täten kasvattajatkin saavat monipuolista tietoa koetuista asioista ympäristöön liittyen. Puhuttaessa ympäristössä oppimisesta on hyvä muistaa niin rakennettu ympäristö kuin myös luonnonympäristö. Kaupunkiympäristöstä saadaan kokemuksia muun muassa erilaisista rakennuksista ja liikenteestä. Luontoympäristöstä ja niihin liittyvistä retkistä on esimerkiksi Suomen Latu kehittänyt jo 1990-luvun alusta lähtien alun perin ruotsalaisesta toiminnasta syntynyttä Metsämörritoimintaa. (Hujala & Turja, 2017, s. 214.)

Metsämörritoiminnassa ympäristöllä on tärkeä rooli kasvatuksessa, sillä se auttaa lasta hahmottamaan sosiaalisten suhteiden lisäksi myös rakennettua ympäristöä ja luontoa. Metsämörritoiminnan tavoitteena on luontosuhteen kasvattaminen ja ylläpitäminen, jotta lapsilla olisi myös aikuisuudessa hyvä luontosuhde. Aikuisuudessa tiivis luontosuhde perustuu sille, kuinka paljon luontosuhteen eteen on tehty töitä lapsuudessa. Luonnonsuojelun kannalta on tärkeää, että ihmisillä olisi vahva ja tiivis luontosuhde. (Suomen Latu, 2019, s. 21.)

3.3 4–6-vuotiaan lapsen kasvu ja kehitys

4–6-vuotias lapsi on innokas oppimaan ja osaa jo noudattaa sääntöjä. Lapsi kykenee myös muistamaan asioita, on järjestelmällinen ja nauttii liikkumisesta. (Suomen Latu, 2019, s. 12.) 4–6-vuotias lapsi osaa fyysisiltä taidoiltaan hyppiä, kiivetä ja juosta. Lapsi suoriutuu jo erilaisista liikuntaleikeistä ja jumppaamisesta. Lapsi harjoittelee muun muassa pyörällä ajamista ja uimista. (Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut, 2019.) Lapsen on tärkeää liikkua normaalin fyysisen kasvun ja kehityksen vuoksi. Alle kouluikäisen lapsen liikuntasuositus on vähintään kolme tuntia päivässä, joka koostuu tunnin fyysisestä aktiivisuudesta ja pari tunnin ajan ulkoilusta ja kevyestä liikunnasta. Fyysistä aktiivisuutta voi olla esimerkiksi juokseminen, erilaiset hippaleikit, uiminen tai hiihtäminen. Ulkoiluun voi kuulua metsäretkeilyä ja pyörällä ajamista. Kevyttä liikuntaa päivän aikana voi olla käveleminen, juokseminen, hyppääminen, keinuminen ja arjen toiminnat, kuten esimerkiksi pukeminen ja riisuminen. Liikkuminen ulkona pihalla ja lähiympäristössä muodostavat lapsen päivittäisestä fyysisestä aktiivisuudesta ison osan. Motoristiset perustaidot kehittyvät, kun fyysiset

edellytykset, hermostollinen kehitys ja havaitsemiseen vaadittavat taidot ovat kehittyneet tarpeeksi ja lapsella on ollut mahdollisuus harjoitella näitä taitoja. Hienomotoriset taidot kehittyvät, kun suurilla lihaksilla toteutettavat motoriset taidot ovat kunnossa. Tilastojen mukaan kuitenkin vain 10–20 prosenttia alle kouluikäisistä lapsista noudattaa kolmen tunnin liikuntasuosituksen, jota edellytetään lapsen normaalin kasvun, kehityksen ja terveyden saavuttamiseksi. Heikoilla liikunnallisilla taidoilla on yhteys lapsen erilaisiin oppimisen vaikeuksiin, kuten heikkoon tasapainoon ja puutteelliseen kehönhahmotukseen. Fyysisen aktiivisuuden vähenemisen syynä on mahdollisesti se, että lapset viettävät yhä enemmän aikaa muun muassa digitaalisten välineiden parissa. (Hujala & Turja, 2017, s. 136–137, 148; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016, s. 13–15.)

Varhaiskasvatuksessa toteutettavan liikunnan tavoitteena on, että lapsi oppii motorisia perustaitoja monipuolisesti. Ulkona toimiessa liikutaan monimuotoisessa luonnossa eri vuodenaikoina. Liikunta- ja luontokasvatuksen yhdistäminen metsäretkillä monipuolistavat lasten mahdollisuuksia liikkumiseen. Yli neljävuotiaalle toteutettavat liikuntatuokiot ja luonnossa liikkuminen valmistavat lasta päättelykykyä harjaannuttaviin tehtäviin, joihin voidaan liittää matematiikkaa ja äidinkieltä esimerkiksi suunnistuksen avulla. Lapsen liikkuesssa epätasaisessa maastossa hänen tasapainonsa ja kehönhallintansa kehittyvät. Varhaiskasvatuksen on toimintaympäristönä vastattava lapsen fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin kehitystarpeisiin, jotta lapsi saadaan innostumaan liikkumisesta ja kokeilemaan asioita. (Hujala & Turja, 2017, s. 140–142, 147.)

4 METSÄMÖRRI-PEDAGOGIIKKA

4.1 Metsämörri ja toiminnan historia

Metsämörri (Kuva 2) on eläinten ja lasten ystävä, joka asuu metsässä. Hän kertoo lapsille metsästä ja luonnosta opettaen toimimaan kunnioittavalla tavalla kaikkea elollista kohtaan. Metsämörriin asu koostuu metsänvihreistä housuista, pitkähihaisesta puskasta, lapikkaista ja vihreästä tuohihatusta, jossa on punainen sulka. Metsämörri on

luonteeltaan rauhallinen ja huumorintajuinen, mutta hieman arka. Metsämörri ilmoittaa itsestään lähettämällä lapsille kirjeitä joko ennen metsään lähtöä tai piilottamalla viestejä metsään lasten löydettäväksi. Lasten on tärkeää näyttää ja kertoa Metsämörrille, mitä he ovat luonnosta löytäneet tai oppineet. Metsämörri kertoo lapsille, että metsä on täynnä seikkailuja ja uutta tutkittavaa. Metsä sisältää muun muassa piilopaikkoja, jännittäviä tuoksuja ja tietynlaista mystiikkaa. Gösta Frohm kehitti metsämörri-toiminnan Ruotsissa, koska hän oli huolissaan ruotsalaisten suhteesta luontoon kaupungistumisen lisääntyessä. Ensimmäinen metsämörrikoulu toteutettiin Ruotsissa vuonna 1957. Frohm loi mielikuvitushahmon luontokoulun keulakuvaksi, jonka nimi oli Mörri-Peikko. Nimi vaihdettiin myöhemmin Ruotsin sosiaaliviranomaisten pyynnöstä lempeämmäksi nimeksi Skogsmulle eli suomeksi Metsämörri. Pipsa Standerholm toi metsämörri-toiminnan Ruotsista Suomeen vuonna 1979 aloittamalla Gunilla Cavoniuksen kanssa metsämörrikoulut ruotsinkielisinä Kauniaisissa. Toiminnan kehittäminen suomeksi toteutettiin vuonna 1992, kun Suomen Latu ry solmi ruotsalaisen sisarjärjestönsä, Friluftsförbundetin, kanssa yhteistyösopimuksen. Nykyisin metsämörri-toimintaa toteutetaan muun muassa osana varhaiskasvatusta. Suomen Latu ry kouluttaa metsämörriohjaajat, jotka voivat toimintaa toteuttaa ja käyttää omassa varhaiskasvatusryhmässään nimeä Metsämörri. Laadukasta metsämörri-toimintaa toteuttavan ryhmän on mahdollisuus anoa ”Meillä on Metsämörri” -laatutunnusta itselleen käytettäväksi. (Suomen Latu, 2019, s. 10–11.) Yksi opinnäytetyön yhteistyötahon päiväkotiryhmä omistaa kyseisen laatutunnuksen.

Kuva 2. Metsämörri.

Luonnon kunnioittamista ja huolehtimista opitaan metsämörri-toiminnassa arkisten asioiden parissa. Tällä toiminnalla luodaan lapsille ymmärrystä elämän varjelemisesta ja rakentamalla tunneside luontoon. Metsämörri kertoo lapsille, että luonnosta tulee pitää huolta. Luonto rauhoittaa mieltä, jolloin lapselle suodaan rauhanomainen aika ja tila tutkia sitä. Rauhallinen ympäristö edistää luovuutta ja elämyksellistä oppimista. Luonto on laadukas oppimisympäristö, koska liikunnan harjoittamiseen ja tietojen hankkimiseen ei ole parempaa paikkaa. Luonto on virikkeinen antoisa lapsen rajattomalle mielikuvitukselle. Metsämörri -hahmo on luonnon kunnioittamisen vertauskuva, joka synnyttää ajatuksia ympäröivästä luonnosta ja laittaa lapsen pohtimaan luonnon monimuotoisuutta. Metsämörri-toiminta on yhdessä tekemistä metsämörriohjaajien, lasten ja vanhempien kanssa, jossa ilon ja leikin kautta tutkitaan luontoa ilmiöineen. Toiminnassa muun muassa opitaan luonnon kunnioitusta, tutustutaan kasveihin ja eläimiin, harjoitetaan kehonhallintaa sekä toimitaan joka säällä luonnossa jokamiehen oikeuksin. (Suomen Latu, 2019, s. 4; Laiho ym., 2009, s. 7.)

4.2 Toiminnan toteutus

Metsämörri-toiminnassa noudatetaan punaisena lankana seuraavia teemoja, joita ovat kiireettömyys, kokemuksellisuus ja ajatus siitä, ettei ole olemassa mitään ilman iloa.

Lasten tutkiessa aikuisten kanssa ympäristöä tavoitteena on oppia ymmärtämään luontoa ja antaa lapsille keinoja tähän. Luontoa voidaan oppia ymmärtämään erilaisin keinoin, joita ovat draaman keinot satuineen tai näytelmineen, laulaminen ja leikkiminen, erilaisten aistien kokeminen, tutkiminen ja löytöjen ihmetteleminen sekä myös tiedon ja kokemusten jakaminen. (Suomen Latu, 2019, s. 21–22.)

Metsämörritoiminnassa on 7 tavoitetta, joita ovat ulkoileminen ympäri vuoden joka säällä, elämän kokeminen luonnossa, luonnossa leikkiminen, viihtyminen, tunteminen, huolehtiminen ja suojeleminen. Luonnossa leikkiminen on hyvä lähtökohta lapsen oppimiselle ja erityisesti metsä tarjoaa tähän erinomaisen ympäristön niin rauhallisine elementteineen kuin vauhdikkaine virikkeineen. Oppimisympäristönä metsä on kattava, rauhallinen ja vuorovaikutuksellinen. Metsä tuoksuu, näyttää ja kuulostaa erilaiselta eri vuodenaikoina. Metsä tarjoaa hieno- ja perusmotoriikan kehittymiselle monipuolisia mahdollisuuksia, sillä lapset harjoittavat kehoaan ja myös mieltään toimiesaan metsässä huomaamattaan. Liikkuminen metsässä kasvattaa kestävyyskykyä, luo mielikuvitusta, edistää itsetuntemusta ja selkiyttää minäkuvaa lapsen tehdessä valintoja luonnon monimuotoisuudessa. Metsäretkeen kuuluva evästauko ja satuhetki luovat lapselle yhteenkuuluvuuden tunnetta ja tarjoavat lapsiryhmälle hetken pysähtymiselle luonnossa. Perusajatuksena luonnossa oppimiselle on, että ikinä ei ole huonoa säätä liikkua luonnossa. Metsämörritoiminnassa lapsi oppii viihtymään ulkona joka säällä ja oppii samalla myös ulkoilutaitoja, joita ovat esimerkiksi oikein pukeutuminen ja varusteiden huolehtiminen. Ulkoilu joka säällä luo lapsille monipuolisia muistoja ja elämyksiä. Ulkoilutaitojen oppiminen harjoittaa lasten vastuuntuntoa ja itseluottamusta. Lapsi laajentaa käsitteistöään keräämällä, vertaamalla ja lajittelemalla luonnosta löytyviä materiaaleja. Lapsi kehittyy nopeasti luonnossa liikunnallisesti ja heidän ajattelukykynsä paranee. Metsämörritoiminnassa toteutuva ympäristökasvatus antaa lapselle tietoa toimia myös ympäristövastuullisesti, jolloin lapsi nauttii ympäristöstä ja huolehtii siitä. Ympäristökasvatukseen kuuluu myös eettinen osa, jossa luonnosta nautitaan ja sitä ihastellaan ja ihmetellään. Eettiset valinnat ovat jatkuvasti läsnä viettäessämme aikaa luonnossa, sillä metsäretkellä saatetaan nähdä elämää ja kuolemaa. Metsämörritoiminnassa käsitellään eettisinä aiheina muun muassa roskaamista. (Suomen Latu, 2019, s. 5; Laiho ym., 2009, s. 7, 11–12.)

Metsämörritoiminnassa ajatellaan, että lapsella on kolme oppimisvaihetta: löytämis-, tutkimis- ja pohtimisvaihe. *Löytämisyvaiheessa* lapset tutustuvat ympäristöön ja löytäessään mielenkiintoisen asian aikuisen on myötäeleävä olemalla myös utelias. *Tutkimisyvaiheessa* uutta, mielenkiintoista asiaa tutkitaan ja aikuinen tukee lasta tutkimalla yhdessä lapsen kanssa. *Pohtimisyvaiheessa* lapsi saa ilman häiriötekijöitä pohtia ja esittää kysymyksiä opitusta asiasta. Aikuinen hyödyntää lapsen mielenkiintoa ja yhdessä lapsen kanssa asiaa pohditaan ja etsitään lisää tietoa. Aikuisen ei kuitenkaan tule kertoa kaikkea tietoa tutkittavasta asiasta jo heti löytämis- ja tutkimisyvaiheessa, vaan vasta kolmannessa vaiheessa. Lapsen on annettava rauhallisesti kokea löytämiseniloa. Metsämörritoiminta on oppimista ilon kautta ja se noudattaa samaa periaatetta, kuin Loris Malaguzzin kehittämä Reggio-Emilian pedagogiikka. Reggio-Emilialaisessa pedagogiikassa lapsi nähdään uteliaana tutkijana ja oppijana. Metsämörritoiminnassa oppiminen tapahtuu oivaltamalla, kun lapset aikuisen avulla tutkivat ympäristöä ja löytävät luonnosta erilaisia asioita. Lapsiryhmän koostuessa erilaisista oppijoista on tärkeää, että oppiminen lasten kanssa on kokemuksellista ja vuorovaikutuksellista tutkimista. Lasten yksilöllisyys tulee hyväksytyksi ja erilaisuuden kokeminen rikkautena, kun lapsen omaa toimintaa oivaltamisen ja ymmärtämisen kautta pidetään oppimistapoina. Toiminnassa on tärkeää, että lasta kunnioitetaan oppijana ja hänen kykyihinsä uskotaan. Lapsen sisäistä uteliaisuutta tulee vaalia. Synnynnäinen uteliaisuus saa lapsen esittämään kysymyksiä toisensa perään, josta alkaa ajattelutoiminta ja halu ratkaista ongelmia. Oppimista ei kuitenkaan tapahdu ilman toimintaa. Metsämörritoiminnan oppimisenäkemyksen olennainen taito on havainnointikyky, jossa lapsia ohjataan tutkimaan ympäristöä kaikilla aisteillaan. Opitut tiedot ja taidot saavat lapsen ymmärtämään luontoa ja sitä kautta arvostamaan sitä. Toiminnassa on päämääränä herättää lapsen rakkaus luontoa kohtaan, joka kantaa aikuisuuteen asti. (Suomen Latu, 2019, s. 5–6; Laiho ym., 2009, s. 8, 20.)

Metsämörritoiminta kohottaa lasten taide- ja kulttuuritaitoja. Jo luonto itsessään on upea taideteos sen muuttuessa koko ajan. Kulttuurisesti luonto kertoo, miten ihmiset ovat ennen eläneet ja kuinka rakennettu ympäristö on vuosien aikana muuttunut. Luonto antaa meille myös tarvikkeet ruokaan, vaatteisiin ja asumiseen. Metsämörritoiminnassa opitaan myös terveyskasvatusta. Metsä tarjoaa hyviä fyysisiä, henkisiä ja sosiaalisia kokemuksia muistoiheen, joita lapset muistelevat pitkälle aikuisuuteen. Metsä on turvallinen ympäristö, jossa rohkaistutaan keskustelemaan.

Terveyskasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia liikkumaan säännöllisesti ja monipuolisesti ulkona luonnossa. Ulkoympäristössä toimiminen virkistää aivotoimintaa, lisää ruokahalua ja parantaa unen laatua. Metsä tarjoaa virikkeellisen ympäristön, jossa lapset saavat touhuta omaehtoisesti ja ymmärtää täten liikunnan tärkeyden hyvinvoinnille jo varhaislapsuudessa. Useimmiten metsämörritoiminnassa on retkien ohella myös eväshetki, jolloin harjoitellaan tapakasvatusta. (Laiho ym., 2009, s. 13–14.)

Toiminnassa on erilaisten tehtävien lisäksi tärkeää antaa lapsille myös aikaa vapaalle leikille. Leikkiminen harjoittaa tärkeitä taitoja lapsen kehityksessä, joita ovat muun muassa keskittyminen, yhteistyökyky ja näkö- sekä havainnointikyky. Luonnon käsitteiden nimiä harjoitellaan leikkien. Ohjaajan tulee toiminnassa eläytyä, toimia esimerkkinä ja käyttää yksinkertaisia sanoja opettaessaan uutta leikkiä. On tärkeää antaa lasten leikkiä samaakin leikkiä useasti heidän halutessaan, koska toistot edesauttavat oppimista ja antavat lapsille itsevarmuutta omasta osaamisestaan ja tiedostaan. (Suomen Latu, 2019, s. 7.)

4.3 Metsämörriohjaajan rooli

Tärkeänä osana metsämörritoimintaa on ohjaaja ja hänen persoonansa. Ohjaajalla on vastuu lapsen hyvinvoinnista ja hänen tehtävänä on auttaa lasta löytämään vastauksia syntyviin kysymyksiin ja pohdintoihin. Ohjaajan tulee heittäytyä ja tuoda persoonansa esille sekä näyttää rakkauttaan luontoa kohtaan. (Suomen Latu, 2019, s. 6.)

Luonto tarjoaa lapsen oppimiselle kolme suhdetta ympäristöstä; suhteen aikuiseen, suhteen toisiin lapsiin ja suhteen luontoon (Laiho ym., 2009, s. 17). Metsämörriohjaajana toimiminen edellyttää osaamista toimia lasten kanssa ja taitoa toimia luonnossa. On tärkeää luoda positiivista ilmapiiriä, jotta myös lapset kokevat toiminnan mielekkääksi. Aikuisen eli ohjaajan roolina on havainnoida lapsen toimintaa ja saada lapset toimimaan ryhmänä. Lapsi oppii myös toisilta lapsilta vertaissuhteiden myötä, joiden avulla hän voi verrata itseään ja omia taitojaan ikätovereihinsa. Ohjaajan on osattava hankkia tietoa ja pohtia asioita, joita lapset miettivät luonnosta puhuttaessa ja havainnoitaessa ympäristöä. Jos lapset kysyvät jotain, niin ohjaajan on vastattava suoraan rehellisesti ja hänen ei tietäessä vastausta, etsitään kysymyksiin vastaukset lasten

kanssa yhdessä. Valehteleva tai väärän tiedon jakaminen on väärin. Lapsia havainnoitaessa on oltava tarkkaavainen, ohjattava lapsia selkeästi ja myös annettava tunnustusta kehujen muodossa, jotta lasten itseluottamus voimistuu. Metsämörriohjaajana on toiminnan kannalta oltava hyvät organisointikyvyt ja tarkkaan laaditut suunnitelmat toteutettavalle toiminnalle, josta voidaan poiketa sujuvasti lasten mielenkiinnon mukaan. (Suomen Latu, 2019, s. 20–21.)

Luonto luo hyvän pohjan Metsämörritoiminnan suunnittelulle. Hyvä suunnitelma koostuu pohdinnalla, luontoa kuuntelemalla ja vapaalla ideoinnilla. Lapsi saa hyvän toiminnan suunnittelun myötä turvallisuuden tunnetta, huolenpitoa, huomatuksi tulemisen, oppimista, leikkimistä ja itsestään huolehtimisen taitoa. Toiminnan suunnittelun lähtökohtana on aina lapset ja heidän mielenkiinnon kohteensa. Vuodenaikojen ja sääolosuhteiden muutokset huomioidaan turvallisessa suunnitelmassa. Ohjaaja suunnittelee ennen metsäretkeä metsämörritoiminnan siten, että hän valitsee metsästä paikan toiminnan perusteella, mikä on sopiva myös lapsiryhmälle. Ohjaajan tulee ennakoida, että kaikki ryhmäläiset tuntevat kuuluvansa ryhmään toimintaa tehdessä ja miten huomioidaan ne lapset, joilla on erityisiä tarpeita. Jos lapsella on vaikeuksia liikkunnassa, niin suunnittelussa tulee ottaa huomioon muun muassa kuljettava matka metsään ja takaisin, metsän maaston esteettömyys ja osallistumisen mahdollisuus. Jos lapsella on vaikeuksia ymmärtää asioita, niin suunnittelussa tulee ottaa huomioon muun muassa ohjeiden selkeys, kuvakorttien tai tukiviittomien käyttö ja aikuisten riittävä määrä. Tärkeää on miettiä myös, kuinka lapsi voi osallistua yhtä lailla toimintaan muiden ryhmäläisten kanssa. Jos lapsella on vaikeuksia hallita käytöstään ja noudattaa sääntöjä, niin suunnittelussa otetaan huomioon muun muassa muutaman säännön selkeys kuvineen, ohjaajan johdonmukaisuus toiminnassa, lasten kannustamista ja vahvuuksien löytämistä sekä jokaisen lapsen mahdollisuus osallistua toimintaan. Ohjaajan omalla toiminnalla ja asenteella on suuri merkitys sille, miten lapsiryhmä kokee ja tekee asioita. (Suomen Latu, 2019, s. 21–22; Laiho ym., 2009, s. 19.)

Ohjaajan on hahmoon liittyvien mielikuvitusleikkien avulla helppoa suunnitella toimintaa metsässä. Yksi esimerkki toiminnasta on koota Metsämörrin tilkkutähti, johon lapset keräävät ohjeiden mukaan erilaisia asioita metsästä. Aluksi kerätään keppejä, joilla tehdään neljä neliötä, johon asioita kootaan. Ohjaaja voi pyytää lapsia etsimään metsästä esimerkiksi kukkia, käpyjä tai väriltään vihreitä olevia asioita. Metsämörrin

tilkkutähden tekeminen noudattaa myös varhaiskasvatussuunnitelman viittä laaja-alaisen oppimisen aluetta. Tutkin ja toimin ympäristössäni toteutuu matemaattisen ajattelun osalta, kun lapset luokittelevat ja järjestelivät asioita. Kielten rikas maailma toteutuu, kun asioita nimetään ääneen ja harjoitellaan uusia sanoja. Tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn toteutuvat, kun ohjaaja pohtii lasten kanssa, mitkä asiat eivät luontoon kuulu tai voidaanko jotain kerättyä asiaa esimerkiksi syödä. Metsämörrin tilkkutähti voi toimia hänen syntymäpäivälahjanaan ja lapset saavat osallistua hänen syntymäpäiviensä järjestämiseen. Täten minä ja meidän yhteisömme toteutuu, kun lapset saavat ideoida omien kokemustensa ja perheessä opittujen perinteidensä mukaan syntymäpäiviä. Lopuksi ilmaisun monet keinot toteutuvat, kun kepit kerätään mukaan lähdeksä takaisin päiväkodille ja niistä askarrellaan jotakin myöhemmin. (Suomen Latu, 2019, s. 11, 46.)

4.4 Metsämörritoiminta varhaiskasvatuksessa

Metsämörriryhmiä on neljä kappaletta, jotka on jaoteltu ikäryhmän ja kehitystason mukaan. Ryhmät ovat alle kolmevuotiaiden Metsänuppuset, 3–4-vuotiaiden Metsämyttyset, 5–7-vuotiaiden Metsämörrit ja 7–12-vuotiaiden Metsävaeltajat. Tässä opinäytetyössä keskitytään Metsämörriryhmien toimintaan. Metsämörritoiminnassa on aina vähintään kaksi ohjaajaa mukana metsäretkellä, joista toisen on oltava Suomen Ladun kouluttama ohjaaja. Metsämörriohjaajalla on tärkeä rooli ja vastuu ryhmän toiminnassa, jossa hän toimii hyväksyvän ilmapiirin luoja ja hänen tulee olla rehellinen vuorovaikutuksessa lasten kanssa. (Suomen Latu, 2019, s. 12–13.)

Metsämörritoiminnassa ulkoillaan joka säällä kaikkina vuodenaikoina. Toiminnan toteutumisen onnistumisessa on tärkeää valita hyvä paikka metsästä, johon retket tehdään säännöllisesti. Sama ja tuttu paikka luo turvallisuuden tunnetta lapsille. Hyvä metsäpaikka on monipuolinen ympäristö, jossa luonto on vaihtelevaa vuodenaikojen mukaan ja se sisältää esimerkiksi puita, sammalta, kiviä ja kantoja liikkumiseen ja leikkimiseen. Metsämörriryhmän metsäpaikka voi olla hieman kauempana päiväkodista, jolloin sinne kuljetaan tuttua reittiä pitkin. Lasten tuntema metsäpaikka on turvallinen ja lapset kykenevät havainnoimaan muutoksia tutussa ympäristössä paremmin, kuin metsäpaikan vaihtuessa aina säännöllisin väliajoin. Metsämörritoiminnassa

lapsella tulee olla mukanaan aina reppu metsään lähdettäessä. Reppuun pakataan mukaan istuinalusta, eväät, juomapullo, varahanskat ja metsästä lähdettäessä sieltä mahdollisesti löydettyjä asioita, joita voidaan käyttää päiväkodilla myöhemmin muun muassa askarteluissa. Metsämörriohjaajan reppu (Kuva 3) sisältää enemmän asioita ja se on pakattu itseä, toimintaa ja turvallisuutta varten. Ohjaajan reppuun on istuinalustan ja eväitten lisäksi muun muassa keräilyliina, Metsämörrinukke, lasten nimilista, ensiapulaukku, roskapussi ja tarvikkeet, joita sen kertaisessa toiminnassa tarvitaan. Sopivat eväät ovat pieni leipä, hedelmä ja juomana mehu tai vesi. Turvallisuussuunnitelma on laadittava jokaiselle Metsämörriretkelle, johon on kirjattu ennakoitavat toimenpiteet liittyen toimintaan, sääolosuhteisiin ja valittuun reittiin ympäristöineen. (Suomen Latu, 2019, s. 12–14, 17.)

Kuva 3. Metsämörriohjaajan reppu

Rutiinit ja sen myötä syntyvä turvallisuus ovat tärkeitä Metsämörriryhmän toiminnassa, jotta lapsi oppii ennakoimaan asioita ja lähimetsä ympäristöineen tulee tutuksi lapselle (Suomen Latu, 2019, s. 13). Metsäretken rakenne koostuu alkupiiristä, matkasta metsään, reppupaikasta, metsäpaikalla olemisesta, eväshetkestä, poislähdöstä metsästä ja loppupiiristä. Metsämörripäivä aloitetaan alkupiirillä, jossa voidaan laulaa Metsämörrilaulu, tervehditään Metsämörriiä ja lasketaan lasten lukumäärä huomioiden samalla jokainen lapsi. Alkupiirin jälkeen suoritetaan matka Mörrimetsään kulkemalla

parijonossa aikuisen johtamana samaa ja tuttua reittiä pitkin. Matkalla metsään käsitellään sinne siirtymistä ja sieltä takaisin palaamista päiväkotiin turvallisesti. On tärkeää opettaa lapsille liikennesääntöjä ja vaaratilanteiden ennaltaehkäisemistä harjoittelemalla suojatien ylittämistä ja muiden tienkäyttäjien huomioimista. Siirtymistilanteita harjoitellaan vuodenajan ja vuorokaudenaikojen mukaan, kuten esimerkiksi talvella varotaan liukkautta ja käytetään heijastimia. Metsään saavuttaessa pysähdytään avaamaan niin sanottu ”metsän portti” lausumalla loru tai taputtamalla, jonka jälkeen voi matkaa metsään jatkaa. Metsäpaikalle saavuttaessa laitetaan reput omalle, ennestään sovitulle, reppupaikalle. Metsäpaikalla toteutetaan ohjaajan suunnittelemaa tehtävää tai leikkiä, mutta aikaa varataan myös lasten vapaalle leikille toiminnan jälkeen. On tärkeää muistuttaa lapsia metsäpaikan rajoista ja siitä, että he pysyvät koko toiminnan ajan aikuisten näkyvillä. Jokaiseen metsäretkeen kuuluu ryhmän yhteinen eväshetki, jolloin on hyvä hetki rauhoittua. Metsästä lähdettäessä takaisin päiväkotiin otetaan reput mukaan ja tarkistetaan, että metsä jätetään siihen kuntoon, kuin se oli sinne tultaessa. Päiväkodille kävellään samaa reittiä myös takaisin ja metsästä poistuttaessa suljetaan ”metsän portti”. Lopuksi pidetään loppupiiri, jossa lasketaan lasten lukumäärä ja annetaan lapsille mahdollisuus kertoa metsäretkestä asioita, joita oli jäänyt mieleen. (Laiho ym., 2009, s. 15; Suomen Latu, 2019, s. 15.)

METSÄMÖRRILAULU

Mörri; Näitkö minut metsätiellä? Olen metsän Mörri.

Lapset; Olet metsän Mörri.

Mörri; Päivät pitkät metsä tarjoaa, paljon mukavaa. Kolikok, kolikok, kolikok, kolikok, nyt tulkaa tännepäin.

Lapset; Kolikok, kolikok, kolikok, kolikok, me kanssas käymme näin.

Kaikki; Täällä kukkaset puut sekä ystävät on ja laulut lauletaan. Löytöretkelle nyt vie, ystäväysten tie.

(Suomen Latu, 2019, s. 30).

Metsämörritoiminta on laaja-alaista osaamista ja se noudattaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Metsä tarjoaa oppimiselle ja lasten synnyntäiselle uteliaisuudelle mainiot olosuhteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa laaditut tavoitteet lasten fyysisestä ja motoristisesta kehityksestä toteutuvat metsämörritoiminnan ansiosta. Metsässä lapsen motoriikka kehittyy hänen kävellessään ja juostessaan epätasaisella

maastolla kiiveten yli kivien ja puunrunkojen. Metsä tarjoaa lapsille paikan, jossa voi tuhлата energiaa ja riehuakin, toisinkuin sisätiloissa. Motoristisia taitoja ovat muun muassa käveleminen, juokseminen, hyppääminen, potkaiseminen, työntäminen, kiipeäminen ja heittäminen. Motorististen taitojen harjoittelu on helppoa metsässä, koska maasto tarjoaa erilaisia haasteita ja on ympäristöltään mielenkiintoinen. Metsässä touhuaminen kehittää myös kehonhallintaa ja hermostoa, jotka näkyvät arkipäivän tilanteissa. (Opetushallitus, 2022, s. 44–45.) Metsäretket sisältävät omaehtoista liikkumista ja liikunnallista toimintaa, kuten esimerkiksi talvella hiihdetään ja luistellaan, keväällä rentoudutaan ja havainnoidaan muutoksia luonnossa. Lapset eivät kaipaa valmiita leluja tai tarvikkeita metsään hyvän leikin syntymiseen, sillä metsä ja luonto itsessään tarjoavat mielikuvitukselle tilaa. Ohjaajat havainnoivat lasten motoristisia taitoja vapaan toiminnan aikana lasten leikkiessä tai etsiessä asioita metsästä. Motorististen taitojen lisäksi metsäretkellä harjoitellaan muun muassa kielellisiä ja matemaattisia taitoja, joita lapsi oppii tutkimalla ja oppimalla itseksensä leikin ja puuhailun yhteydessä. Metsämörritoiminnassa lapsi oppii metsässä matemaattisia taitoja huomaamattaan, kuten esimerkiksi pyydettäessä lapsia etsimään kolme vihreää lehteä tai koskettamaan korkeinta puuta. Äidinkieltä ja vuorovaikutusta harjoitellaan metsässä teattereina ja Metsämörrin sadunaikaisena maailmana. Kielellistä vuorovaikutusta toteutetaan lukemalla puunrungolla istuen satua ja elävöittämällä tarinaa esimerkiksi ottamalla käpyjä maasta mukaan satuun. (Laiho ym., 2009, s. 16–18.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksellinen opinnäytetyö

Tutkimus sisältää tietojen keräämistä, tilastollista esittämistä, kerätyn haastatteluiden kuvaamista ja erilaisten tutkimusmenetelmien käyttöä. Tutkimustyön tekijältä edellytetään alansa monipuolista tietoa, menetelmien ja työn hallintaa. Tieteellistä tutkimusta ei tule sekoittaa tutkimukselliseen kehittämistoimintaan tai projektityöhön, koska tieteellisesti tuotettava tutkimus noudattaa aina tieteenalansa sääntöjä ja vaatimuksia. Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämistoiminta, joka sisältää

tutkimuksellisia osioita. Tutkimuksellisen työn tunnuspiirteitä ovat universalismi, yhteisöllisyys, puolueettomuus ja kriittinen tarkastelu, joiden perusteella tavoitteena on uuden tiedon tuottaminen ja sen perusteella toteutettava kehittämistyö ja innovointi. Tutkimus etenee siten, että alussa tutkimuksen aihe syntyy, jonka perusteella perehdytään aihealueeseen ja laaditaan tutkimussuunnitelma. Tutkimuksen suunnittelussa on tärkeää nimetä tutkimuksen tarkoitus ja tavoite. Lisäksi tutkija kerää empiirisen, eli havaintoihin ja kokemuksiin perustuvan, aineistonsa tutkimusmenetelmänsä perusteella. Tämän jälkeen tutkija analysoi kerätyn aineiston ja tiivistää keskeiset tutkimustulokset. Lopuksi arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta. (Salonen, 2013, s. 9–10.) Tässä opinnäytetyössä käytettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta, jossa pyritään kokonaisvaltaisesti ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä (Tilastokeskuksen [www](http://www.tilastokeskus.fi)-sivut).

Tämä opinnäytetyö noudattaa työn etenemisen suhteen lineaarista mallia, jonka vuoksi työskentely eteni tavoitteen määrittelystä suunnitteluun, toteutukseen ja työn päättämiseen arviointiin. Mallin avulla voidaan seurata oman työn etenemisen vaiheita ja arvioida sen toteutumista. Opinnäytetyö alkaa syntyvästä ideasta, jossa selvitetään mahdollinen kehittämistarve toimintaympäristöineen. Tämän jälkeen alkaa suunnitteluvaihe, jossa opinnäytetyösuunnitelma tehdään halutusta aiheesta. Suunnitelmassa tulee olla muun muassa tiedot tavoitteista, ympäristöstä, työn vaiheista, toimijoista, materiaaleista ja aineistoista tiedonhankintamenetelmineen. Suunnitelma ei vielä ole lopullisen työn tarkka valmistelu, vaan työn sisältö saattaa muuttua työskentelyn aikana. Suunnitelman jälkeen siirrytään esivaiheeseen eli laaditaan kirjallinen aineisto aiheesta ja tämän jälkeen tuotetaan esimerkiksi haastattelut toimintaympäristössä. Esivaihe on pituudeltaan melko lyhyt, jonka jälkeen tulee työstövaihe, jossa aineisto käydään läpi ja analysoidaan. Työstövaihe on ammatillisen kasvun kannalta tärkeä työstövaihe, jossa korostuvat vastuu, itsenäisyys ja suunnitelmallisuus. Lopuksi laaditaan työstä kirjallinen raportti ja työn arviointi viimeistelyvaiheessa. (Salonen, 2013, s. 15, 17–18.)

5.2 Teemahaastattelu

Haastattelutyyplejä on kolme: avoin haastattelu, strukturoitu haastattelu ja teemahaastattelu, jotka joko nauhoitetaan tai kootaan keräämällä muistiinpanoja. Tässä työssä käytetään teemahaastattelua, jossa kysymykset on luotu tietyn teeman pohjalta, mutta niiden esittäminen haastateltaville ei etene määrättyssä järjestyksessä. Haastattelutapa on siis melko vapaa, sillä haastateltavat vastaavat kysymyksiin omin sanoin. Teemahaastattelu tuo tutkittavien äänen kuuluviin, sillä yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee teemojen varassa. (Hurme & Hirsjärvi, 2018, s. 47–48.) Opinnäytetyössä käytettävä teemahaastattelu on valittu siksi, että vastaajien joukko koostuu lapsista ja tutkittavaa asiaa ei kovin hyvin tunneta, jolloin haastattelusta saatujen vastausten perusteella kootaan tiivistelmä. Lisäksi opinnäytetyön tekijä ei voi etukäteen tietää, miten kysymyksiin vastataan ja teemahaastattelun avulla voidaan esittää mahdollisia lisäkysymyksiä. Tämä onkin teemahaastattelun etuja, että haastattelun aikana voidaan kysymyksiä tarkentaa ja syventää vastausten perusteella. Teemahaastattelussa ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja eikä laaditut kysymykset voi liittyä ihan mihin tahansa, koska haastattelun tarkoituksena on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoitukseen liittyen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 85–86.) Opinnäytetyössä toteutettavan teemahaastattelun koetaan olevan hyvä lasten kanssa toimimiseen, sillä teemahaastattelu on keskustelua haastateltavien kanssa. Opinnäytetyön tekijä voi arvioida vastausten lisäksi myös haastateltavien ilmeitä ja käyttäytymistä ympäristötekijöineen, jolloin haastattelu antaa luotettavampia tuloksia, kuin kysely. Teemahaastattelu on valittu työhön myös siksi, että tavoitteena on laadulliset vastaukset aiheesta ja haastateltavien määrä ei ole kovin suuri. (Hurme & Hirsjärvi, 2018, s. 23).

Lasten ajatukset haasteltaessa ovat yhtä tärkeitä niin aikuistenkin kuin osallisuuden ja sananvapauden osalta. Yhdistyneiden kansakuntien laatiman lasten oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus oman mielipiteensä ilmaisemiseen ja oikeus osallistua ikänsä mukaisesti itseään koskevien asioiden käsittelyyn. (Ojala, 2011, s. 4.) Varhaiskasvatuksessa tehtävistä haastatteluista keskustellaan ja sovitaan ensisijaisesti varhaiskasvatuksen päällikön ja päiväkodin johtajan kanssa. Lapsen kanssa toteutettavaan haastatteluun tulee kuitenkin lisäksi kysyä lapsen huoltajilta erillinen lupa. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Yleisesti päiväkodeissa kerätään lukuvuoden alussa kirjalliset luvat lasten huoltajilta kuvaamiseen ja haastatteluihin, mutta

yleislupa näihin ei ole yleispätevä luvan antajan ollessa tietämätön siitä, mihin on luvan tarkalleen antanut. Haastateltaessa varhaiskasvatusikäisiä lapsia olisi turvallisuuden tunteen saamiseksi hyvä, että paikalla olisi lapsille tuttu päiväkodin työntekijä. (Ojala, 2011, s. 22; Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2009, s. 4.)

Haastatteluun perustuvassa tutkimuksessa kerrotaan lapsille, mikä on tutkimuksen aihe ja mitä haastattelussa käydään läpi. Tutkimuksesta on tärkeää myös tiedottaa tutkittavia eli tässä tapauksessa opinnäytetyön yhteyshenkilöä seuraavista asioista: tutkimuksen aihe, aineistonkeruun toteutustapa, aikataulut, kerättävän aineiston käyttötarkoitus säilytyksineen ja osallistumisen vapaaehtoisuus. Tutkimus sisältää vuorovaikutusta lasten kanssa haastattelun muodossa, jolloin tutkittavia tulee kohdella kohteliaasti ja kunnioittaa heidän ihmisarvoaan. Haastattelussa toteutettavaa vapaaehtoisuuden periaatetta tulee huomioida myös itse vuorovaikutustilanteessa. Haastattelu keskeytetään tutkittavan eli lapsen osalta, jos heistä havainnoidaan vaivautuneisuutta, pelkoa tai väsymystä ilman erillistä sanallista ilmaisua. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2009, s. 6–7.)

Opinnäytetyön tutkimustuloksissa hyödynnetyt lasten teemahaastattelut toteutettiin huhtikuussa 2022 Ulvilan kaupungin päiväkodin 5–6-vuotiaiden lasten ryhmässä. Haastateltavia lapsia oli kuusi. Lasten vanhemmilta kysyttiin kirjallisesti lupa siihen, että lasta sai haastatella ja hänen vastauksiaan hyödyntää opinnäytetyön tuloksien tarkastelussa (Liite 2). Haastattelut nauhoitettiin äänitiedostoina, jotta lasten vastauksiin voitiin palata myöhemminkin. Lasten henkilöllisyys ei tule vastauksissa ilmi ja nauhoitetut äänitiedostot poistettiin pysyvästi heti, kun haastatteluiden litterointi oli suoritettu.

5.3 Toiminnan havainnointi

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan haastattelujen lisäksi saada tietoa havainnoimalla ja tarkkailemalla ihmisten toimintaa. Havainnointia voidaan käyttää aineiston hankintamenetelmänä, kun itse tutkittavasta aiheesta tiedetään hyvin vähän. Havainnointitapoja ovat systemaattinen havainnointi, osallistuva havainnointi, osallistava havainnointi, piilohavainnointi, ulkopuolinen havainnointi ja itsedokumentointi.

Systemaattisessa havainnoinnissa havainnoija tekee kyselyn kaltaisen mittarin jo ennen havaintojen tekemistä, johon kirjaa havainnoinnista saadut tiedot. Osallistuvassa havainnoinnissa ollaan mukana tutkimuskohteen toiminnassa ja edetään tutkimuskohteen ehdoilla. Osallistavassa havainnoinnissa tutkimuskohteen toiminnassa mukana olemisen lisäksi myös aktivoidaan kohdetta ohjaamalla toimintaa toiseen suuntaan tai lisäämällä uusia näkökulmia toiminnalle. Piilohavainnoiteja käytetään erityisesti palvelutasomittauksissa liiketalouden puolella. Itsedokumentoinnissa tutkittava kohde havainnoi jo ennalta asioita toiminnassaan, jota tutkitaan. Jokaisessa havainnoitimenetelmässä on tärkeää huomioida, ettei tutkimuksen kohde tee liikaa tulkintoja tutkijasta. Havainnoinnista tulee luotettavampi, kun tutkija on mahdollisimman etäällä tutkimuskohteesta ja täten huomion kärkipiste ei ole tutkija toiminnan aikana. Tutkijan omat tulkinnat tutkittavasta asiasta voivat muuttua niin haastattelun kuin havainnoinkin pohjalta, jolloin tutkijan on tiedettävä mahdollisten tulkintojensa vaikutus tiedon muodostumiseen tutkimuskohteesta. Tässä opinnäytetyössä käytettiin havainnointia ilman osallistumista eli ulkopuolista havainnointia, jossa havainnoidaan kohdetta ulkopuolella toiminnasta. Tutkija on ulkopuolinen tarkkailija, joka ei osallistu toimintaan. Tämä eroaa piilohavainnoinnista siten, että tutkimuksen kohteena olevat henkilöt tietävät osallistuvansa tutkimukseen ja heiltä on saatu tähän myös lupa. (Vilka, 2021, s. 39–41; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 91–92.)

Toiminnan havainnointi toteutettiin toukokuussa 2022 Ulvilan kaupungin päiväkodissa 4-6-vuotiaiden lasten ryhmässä. Viikoittaisella metsämörriretkellä olivat havainnointikerralla mukana kuusi 5-vuotiasta lasta, koulutettu varhaiskasvatuksen opettaja, joka oli koulutettu metsämörriohjaaja sekä ryhmässä harjoittelujaksoa suorittava opiskelija. Opinnäytetyön tekijä osallistui retkelle ulkopuolisena havainnoitsijana.

Ennen metsään lähtemistä lapsille järjestetään aloitustuokio ryhmän tiloissa, jossa alustetaan tulevaa metsämörriretkeä. Tuokion aluksi jokainen lapsi kertoi metsänimensä, joka oli laadittu etunimen ensimmäisen kirjaimen mukaan. Ryhmän opettaja esitteli metsämörriretkelle mukaan otettavan repun sisällön, jossa oli ryhmän lasten läsnäolotiedot kirjattuna vihkoon, ensiaputarvikkeet, eväät ja narua. Tuokion loppuksi opettaja esitteli Metsämörrin lapsille ja ryhmästä valittiin lapsi, joka sai ottaa Metsämörrin kannettavakseen metsään käveltäessä.

Matkalla metsään lapset kulkivat opettajan perässä parijonossa tuttua reittiä pitkin. Reitin varrella oli muutama suojatie, joihin pysähdyttiin ennen ylitystä ja täten harjoiteltiin liikenteessä kulkemista. Käveltäessä metsään opettaja havainnoi lasten kanssa ympäristöä; ihmetellään puiden lehtien kukintaa, nurmikon kasvua ja kerrotaan, mitä hyönteisiä nähdään. Pysähdyimme kuuntelemaan myös lintujen laulua. Metsään saavuttaessa tuli kulkea läpi ”metsän portin” eli yhtä lasta pyydettiin hakemaan avaimena toimiva keppi, jolla voidaan portti avata metsään. Avaimen hakemisen jälkeen lausuttiin runo ja lähdimme kävelemään metsään ennestään tutulle Metsämörrin paikalle.

Saavuttuamme paikalle opettaja muistutti ja kertasi puiden perusteella lapsille metsän rajan, jossa lapset saavat olla ja touhuta. Metsästä ei saisi poistua ja aikuisen tulee olla lasten näköpiirissä koko ajan. Aluksi kokoonnuimme maahan asetetun narun ympärille seisomaan. Tämän kertaisen toiminnan aiheena oli luontotaide, jonka tarkoituksena oli koota luonnon materiaaleista sydän. Lapset saivat hakea narun muodostaman sydämen päälle metsästä tarvikkeita, joista muodostuisi sydämen reunat. Opettaja muistutti lapsia, ettei metsästä saa poimia mitään elävää, kuten esimerkiksi kukkia tai sammalta. Lapset keräsivät metsästä taideteokseen käpyjä, keppejä, kuusenhavuja ja pudonneita lehtiä. Valmistuneesta taideteoksesta otettiin valokuva (Kuva 4). Toiminnan jälkeen pidettiin eväshetki ja lapset saivat päättää oman istumapaikkansa metsässä. Osa valitsi istua tasaisella ruohikolla, osa kannon päällä ja osa myös puun rungon vierellä. Eväinä oli tarjolla mehua ja keksejä. Eväitä syödessä kuuntelimme luonnon ääniä, kuten lintujen laulua ja nautimme hiljaisuudesta. Eväshetken päätteeksi keräsimme roskat talteen ja katsoimme, että metsäpaikka jää sellaiseen kuntoon, kuin se oli sinne tullessamme. Lopuksi lapsille annettiin aikaa vapaalle leikille metsässä aikuisten havainnoidessa vieressä. Osa lapsista rakensi pieniä majoja eläimille, tekivät oksista siltoja ja tutkivat ympäristöään, josta erityisesti huomiota herätti muurahaispesä.

Kuva 4. Luontoteos

Lähtiessämme metsästä takaisin kohti päiväkotia suljettiin metsän reunalla jälleen ”metsän portti”. Kävelimme samaa reittiä takaisin ja lapset havainnoivat ympäristöä. Keskustelimme autoista, pyöristä ja matkan varrella löytyneistä roskista, joita poimimme mukaan viedäksemme ne roskiin. Päiväkodilla kokoontuimme lopuksi loppupiiriin, jossa käytiin läpi metsäretkellä tapahtuneet asiat. Lapsilta kysyttiin, mikä oli ollut kivaa, mikä vaikeaa ja mitä erityisesti jäi mieleen. Lasten mielestä mukavinta oli taideteoksen tekeminen ja leikkiminen. Vaikeana asiana koettiin olevan löytää mahdollisimman erilaisia tarvikkeita metsästä ilman, että keräisi eläviä asioita teokseen. Erityisesti retkestä oli jäänyt mieleen eväät, joita söimme metsässä.

5.4 Sisällönanalyysi

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää sisällönanalyysiä tulosten keräämisen jälkeen. Analyysillä luodaan selkeyttä saatuun aineistoon, jotta siitä voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä tuloksineen. Sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja tarkka kuvaus tutkittavasta aiheesta järjestämällä aineisto tiiviiseen muotoon kadottamatta sen sisältämää tietoa. Laadullisessa aineiston käsittelyssä kerätty aineisto hajotetaan aluksi eri osiin, käsitteellistetään ja tämän jälkeen vielä kootaan uudestaan

uudella tavalla johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on kolme eri vaihetta: redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistämässä analysoitu tieto voi olla sanatarkasti auki kirjoitettu haastattelu, jota lähdetään karsimaan siten, että aineistosta poistetaan kaikki tutkimukselle epäolennainen pois. Tällöin tietoa tulee tiivistettyä lyhyemmäksi. Pelkistäminen voidaan tehdä siten, että auki kirjoitetusta aineistosta etsitään tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja erottamalla samaa tarkoittavia teemoja. Tiedon pelkistämisen jälkeen seuraa aineiston klusterointi eli ryhmittely, jossa aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa tietoa kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään vielä alaluokiksi. Alaluokat nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä, joka voi olla aiheen käsitys, kuten esimerkiksi leikkimisestä saadaan alaluokaksi yhteisöllisyys. Luokittelun takia aineisto tiivistyy ja ryhmittelyssä alustetaan pohjaa kohteena olevan tutkimuksen perusrakenteelle ja saadaan alustavia kuvauksia jo tutkittavasta aiheesta. Analyysin viimeinen vaihe on aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, jossa erotetaan olennainen tieto ja sen perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämässä edetään teoreettisiin käsitteiden lisäksi myös johtopäätöksiin tutkittavasta aiheesta. Se on prosessi, jossa opinnäytetyön tekijä koostaa muodostamiensa käsitteiden avulla kuvauksen tutkimuskohteesta. Työn tuloksissa esitetään empiirisestä aineistosta koostettu malli tai aineistoa kuvaavia teemoja. Analyysissä on tärkeää, että johtopäätösten tekemisessä opinnäytetyön tekijä ymmärtää, miten asiat merkitsevät haastateltaville ja työn kaikissa vaiheissa tekijä pyrkii ymmärtämään asioita haastateltavien omasta näkökulmasta. (Tuomi & Sarajärvi, 2017, s. 175–179, 181–183.)

Teemahaastatteluun valittujen teemojen pohjalta osasin hahmottaa jo ennen analyysia, mitä teemoja tutkimuksen tulokset mahdollisesti sisältäisivät. Teemahaastattelujen jälkeen litteroin haastattelut eli kirjoitin äänitteet sanasta sanaan kirjalliseen muotoon. Litteroinnin jälkeen tekstiä oli kaksitoista sivua. Tämän jälkeen poistin tekstistä asiat ja puheenvuorot, jotka eivät liittyneet tutkittavaan aiheeseen, joita olivat esimerkiksi lasten aiheesta poikkeavat puheet ja vastaukset. Pelkistämisen aikana etsin ja ryhmitelin tekstistä erilaisia teemoja, joita hyödyntää tutkimuksen tuloksissa. Hyödynsin värejä ryhmitellessäni, jotta teemoja oli helpompi järjestellä alaluokkiin. Käsitteellistämisen yhteydessä nimesin saadut teemat teoreettisiksi käsitteiksi. Havainnoinnin aikana kirjoitin tärkeimmät asiat itselleni muistiin. Aineiston teemat, jotka korostuivat

haastatteluissa ja havainnoinnissa, olivat leikkiminen ja oppiminen, luonto, ohjeet ja säännöt sekä ruoka. Tutkimuksen tuloksiin kirjasin johtopäätökset aiheesta.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Teemat, joita käsittelen aineistostani, ovat leikkiminen ja oppiminen, luonto, ohjeet ja säännöt sekä ruoka. Kyseisten teemojen pohjalta tulee vastattua myös opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Lainatuista vastauksista, joita on poimittu haastatteluista, ei tule ilmi lapsen henkilöllisyyttä, sukupuolta tai ikää. Haastattelujen lainauksissa lasten vastaukset on selkeyden vuoksi merkitty H-kirjaimella ja numero 1-6 kirjaimen perässä kuvaa eri lasten vastauksia.

6.1 Leikkiminen ja oppiminen

Haastatteluista korostui miltei kaikissa vastauksissa metsässä leikkiminen ja ylipäättään oppiminen osana metsämörritoimintaa. Lapset kertoivat, että toiminnassa opitaan asioita luonnosta ja tehdään erilaisia tehtäviä omassa metsäpaikassa.

Tehtävien jälkeen on aina aikaa myös leikille. Lasten kertoman pohjalta luonnossa voi leikkiä eläin-, koti- ja rakennusleikkejä sekä pelata piilosta. Haastattelujen perusteella poikien suosikkileikki metsässä on rakentaa maja, jota voi jokaisella metsäretkellä jatkaa siitä, mihin on jääty. Tyttöjen vastauksista nousi esiin eläinleikit, joissa leikitään jänis- tai oravaperhettä. Havainnoitaessa lapset rakensivat maasta löytyneistä puunokista pienen lammikon päälle siltaa ja metsän eläimille majoja.

Metsässä voi lasten kertoman mukaan juosta, hyppiä ja kiivetä varovasti. Metsässä on hyvä harjoitella tasapainoilua. Talvella on vaikeaa liikkua, jos on paljon lunta, jäätä ja joka puolella märkää.

H1: *”Tehään majaa ja siellä on kiva vaikka olla korkeella ja kiivetä puissa tai kivien päällä.”*

H3: *"Piilosta siellä on hyvä leikkii ja vaikka hippaa ja siellä on tosi kivaa."*

H4: *"Meil oli semmone leikki mis ollaa oravan perhe ja ollaa tehty koti mörrimetsää."*

Suurin osa lapsista kertoi, että luonnossa on kivaa leikkiä ja metsässä keksii helposti erilaisia leikkejä kavereiden kanssa. Aina leikkimiseen ei tarvitse leluja, vaan luonnosta löytyy lapsilta kysyttäessä oksia ja pudonneita lehtiä, joita voi leikeissä hyödyntää. Osa lapsista oli myös sitä mieltä, että päiväkodin pihassa on silti mukavampaa leikkiä, vaikka metsässä onkin hauskaa touhuta ja tehdä tehtäviä. Havainnoitaessa lapsia ei tarvinnut erikseen pyytää leikkimään jotain tiettyä leikkiä, vaan lapset itse omaaloitteisesti ja innostuneesti lähtivät sallitulle alueelle touhuamaan. Kun oli aika lähteä pois metsästä takaisin päiväkodille, eivät lapset olisi lopettaneet leikkejään ja heitä selvästi harmitti ajan nopea kuluminen.

Lasten haastatteluista korostui leikkimisen lisäksi myös oppiminen. Jokainen haastateltu lapsi kertoi, että metsässä opetellaan asioita ja tutkitaan luontoa. Metsässä lapset tekevät erilaisia tehtäviä. Osa lapsista kertoo, että tehtävät ovat kivoja ja helppoja. Osa taas kertoo, että tehtävissä täytyy miettiä paljon. Haastateltavien lasten mukaan tehtävät sisältävät asioiden etsimistä, hakemista, laskemista ja rakentamista. Joskus myös rauhoitutaan ja kuunnellaan erilaisia ääniä, joita metsästä kuuluu.

Metsässä on aikaa tutkia asioita ja ympäristöä. Lasten mukaan on jännittävää ja kivaa, että saa tutkia ötököitä ja katsoa muurahaispesää. Lapset kertovat myös, että metsässä näkee lintuja ja oravia. Aikuisilta voi aina kysyä asioita, jos löytää metsästä jotain. Havainnoitaessa lapsista näki, kuinka rauhallisia ja keskittyneitä he olivat metsässä tehtävän tekemiseen ja ympäristöä tutkiessaan. Lapsia kiinnosti metsässä olevat asiat ja he innoissaan tekivät annetun tehtävän alusta loppuun, vaikka he olisivat ensin halunneet päästä leikkimään.

H2: *"Metsäs on lintuja ja puita ja kaikkea kivaa ja vähän muutakin."*

H4: *"Katotaa muurahaisii ja hyttysii."*

Itse Metsämörri -hahmo on lapsille tärkeä ja he osasivat kertoa siitä monipuolisesti, niin luonteesta, ulkonäöstä ja vaatetuksesta. Havainnoitaessa Metsämörri kulki lasten mukana päiväkodista metsään ja se seurasi ryhmän toimintaa läheisen kannon päällä istuen. Lapset käsittelivät Metsämörriä varovasti ja selvästi rauhoittuivat kuuntelemaan aina, kun opettaja kertoi sillä olevan lapsille asiaa.

H3: *"Metsämörri on metsän kaveri ja se oli tehnyt metsään puunoksiin käpykoristeita."*

H6: *"Metsämörri on pyöreä tukka ja vaatteet vihreät ja hattu kolmiohattu ja hänellä ei oo kenkiä."*

6.2 Luonto

Luonnon arvostus, kunnioitus ja tietämys korostuivat haastatteluista ja lapset puhuivat luonnosta hyvin kauniisti. Lapset kertoivat eläimistä, kasveista, puista, metsän äänistä ja tuoksuista sekä luonnon suojelemisesta. Lapsille metsä ja siellä ajan viettäminen on selvästi tärkeä asia ja jokainen haastateltava kertoi siitä vain hyviä asioita. Samoin havainnoitaessa lapset olivat metsää ja ympäristöä kohtaan kunnioittavia ja he olivat innoissaan päästessään sinne retkelle.

H1: *"Tuoksuu luonto ja näkyy myös linnut ja eläimet ja kaikki puut."*

H4: *"Luonnossa metsä elää, puutkin elää ja eläimet elää ja kukat elää omalla tavallansa kuin ihmiset ja se on tosi kiva juttu."*

H5: *"Metsässä kuuluu lintujen viserrystä ja tuoksuu raikkaalta."*

Lapset osasivat kertoa, että luontoa tulee suojella metsässä oltaessa. Lapset ymmärtävät, ettei metsässä saa repiä kukkia ja sammalta maasta tai katkoa puun oksia. Metsässä saa käyttää leikeissä ja tehtävissä ainoastaan maasta löytyviä asioita, kuten esimerkiksi kuivuneita lehtiä ja pudonneita oksia. Metsässä ollaan rauhallisesti ja ei pidetä kovaa ääntä, jotta eläimet eivät pelästy. Näin toimittiin myös havainnointikerralla. Erityisesti jokaisen haastateltavien tiedossa oli se, ettei luonnossa saa roskata ja roskat tulee maasta kerätä mukaan. Tätä lapset toistivat luonnosta puhuttaessa useaan kertaan. Kierrätys ja kestävä kehitys olivat kuitenkin termeinä vielä hankalia lapsille.

H3: *”Luontoa ei ainakaan saisi tuhota, sinne ei ainakaan kuulu mitkää roskat, sinne kuuluu rauhallisia ihmisiä.*

H2: *”Ei saa rikkoo puita ja sitten on kiellettyä ottaa niitä kukkii poies ja neulasia ja sammalta ei saa ottaa.”*

Lasten mielestä metsässä oleminen on hauskaa ja mukavaa. Yhden haastateltavan mielestä metsässä on hyvä olla, kun saa vain olla ja nauttia. On tärkeää, että ryhmän aikuiset myös nauttivat luonnosta ja metsässä olemisesta, sillä lasten vastauksissa lapset kiinnostuivat jostain asiasta aikuisen näyttäessä heille jotain metsästä. Samoin havainnoitaessa ryhmän opettajan innokkuus ja kannustus metsässä ollessa liikkumiseen ja tutkimiseen sai lasten mielenkiinnon heräämään. Haastateltaessa pari lasta kertoi, että käyvät joskus metsässä retkellä vapaa-ajallaan. Muutama lapsi kertoi myös, ettei käy päiväkodin ulkopuolella metsässä, koska metsää ei ole kodin lähellä.

Liikkuminen lähiympäristössä metsään ja takaisin näkyi myös lasten vastauksissa. Metsään kävellään tietä pitkin ja samalla harjoitellaan liikenteessä toimimista. Lapset kertovat, että katsotaan puita ja pensaita, kerätään maasta roskia, ylitetään suojateitä ja varotaan autoja. Osa lapsista olivat sitä mieltä, että käveleminen metsään on mukavaa ja matka ei tunnu pitkältä. Osa oli sitä mieltä, että liikkuminen metsäpaikkaan on tylsää ja aina ei jaksaisi kävellä. Useimmissa vastauksissa kysyttäessä tylsintä tai mikä on vähiten kivaa metsämörritoiminnassa, niin lapset mainitsivat kävelemisen metsään ja takaisin. Itse metsämörritoiminnasta ja metsässä olemisesta eivät lapset maininneet yhtään negatiivista mielipidettä.

6.3 Ohjeet ja säännöt

Lapset kertoivat metsämörritoimintaan liittyvistä asioista tarkkaan ja osa myös hyvin yksityiskohtaisesti. Haastateltaessa lapset selvästi tiesivät, mitä toiminnassa tehdään ja miten metsässä toimitaan. Lasten mielestä on tärkeää, että sääntöjä noudatetaan ja aikuisia kuunnellaan. Johdonmukaisuutta ja toiminnassa toistuvia rutiineja oli myös selvästi noudatettu lasten käyttäytymisen perusteella havainnoitaessa ryhmää, sillä lapset osasivat toimia ohjeiden mukaan niin metsään lähtöön valmistautumisessa, metsässä oltaessa ja sieltä pois tultua. He tiesivät haastatteluidenkin perusteella, mitä metsämörritoiminnassa tehdään ensimmäiseksi ja mitä seuraavaksi. Ensin pidetään alkupiiri,

jossa Metsämörri tai opettaja kertovat retken sisällöstä. Tämän jälkeen kävellään metsäpaikalle ja tehdään aiheeseen liittyviä tehtäviä. Lopuksi on aikaa vapaalle leikille. Lisäksi lapset olivat tarkkoja repustaan havainnointikerralla ja haastateltaessa he kertoivat, että repusta tulee pitää huolta ja muistaa ottaa se mukaan niin metsään kuin tuoda se takaisin päiväkodille.

H5: *"Sinne otetaan reppu ja evästä ja alusta missä istutaan ja vesipulloki."*

H6: *"Ku leikitään nii pitää nähdä X ja X (ryhmän opettaja ja hoitaja) koko ajan."*

Metsässä toimiessa on ohjeita ja sääntöjä niin luontoon liittyen kuin ryhmän toimintaan. Jokainen lapsi kertoo haastateltaessa, että luonnossa ei saa roskata, ei repiä kasveja maasta eikä vahingoittaa mitään elävää. Leikkiessä ja tehtäviä tehtäessä saa luonnosta käyttää vain maasta löytyviä asioita ja tätä lapset painottivat useaan otteeseen. Hyönteisten, lintujen ja eläinten tulee antaa olla luonnossa rauhassa ja niitä saa katsoa, muttei häiritä. Osan mielestä metsässä ei saa huutaa ja juosta saa vasta sitten, kun annetaan siihen lupa. Lisäksi lapset sanoivat säännöistä keskusteltaessa, että aikuisen tulee olla näkyvillä koko ajan metsässä. Ylipäätään ryhmän säännöistä lapset mainitsivat muun muassa, että metsässä kuunnellaan aikuisia ja kohdellaan kavereita kivasti. Metsämörritoiminnassa opittuja asioita lapset osasivat kertoa myös kattavasti ja monipuolisesti, mitä metsästä löytyviä marjoja ja sieniä saa syödä sekä mitä ei saa niiden ollessa myrkyllisiä.

H1: *"Ei saa rikkoo puita ja ei saa tuhota metsää."*

H2: *"On kiellettyä ottaa niitä kukkia, neulasia ja sammalta pois."*

H4: *"Kärpässienee ei kannata koskea, ku se on myrkkysieni."*

Kulkeminen metsäpaikalle ja takaisin päiväkodille tapahtuu kävellen metsämörritoiminnassa. Tähän liittyy myös ohjeita ja sääntöjä osana retkeä, kuten esimerkiksi miten toimitaan liikennesääntöjen mukaan. Havainnoitaessa lapset kulkivat opettajan perässä parijonossa hyvin kävelytien oikealla puolella, vaikka muutamaan kertaan muisutettiin lapsia kävelemään reippaaseen tahtiin ja omalla puolellaan huomioiden muutkin tienkäyttäjät. Lapset osasivat hienosti ylittää suojatiet ja toimia erityisesti luontoa ajatellen heidän kerätessään roskia maasta yhteiseen, erilliseen roskapussiin.

Haastatteluissa muutamat lapset kertovat, että aikuisia totellaan liikenteessä kulkiessa, kävellään ripeästi ja katsotaan, ettei suojatielle mentäessä tule autoja.

6.4 Ruoka

Erityisesti jokaisen lapsen haastatteluista nousi esiin eväshetki, jota pidetään metsämörritoiminnassa suosikkina. Lapset kertoivat innoissaan siitä, kuinka heillä on jokaisella metsäretkellä eväät mukana ja tehtävien jälkeen on eväiden syönnin aika. Eväinä on yleensä leipä, hedelmä tai keksi ja juotavana mehua. Eväitä syödessä ollaan rauhassa ja lapset valitsevat istumapaikakseen muun muassa kiven, nurmikon tai puun rungon. Kun eväitä syödään rauhassa, niin voi kuunnella metsän ääniä. Jos lapset saisivat valita, niin he söisivät mieluummin enemmän evästä kuin heille annetaan. Myös havainnoitaessa huomasi, että metsään saavuttua lapset miltei heti kysyivät jo opettajalta, koska syödään eväät.

H1: *"Parasta on ku syödää eväitä."*

H4: *"On tehtävät ja leikkiminenki iha mukavaa mut sit ku on eväät ni se on kivaa."*

H5: *"Aikuisetki saa herkutella."*

7 POHDINTA

7.1 Tulosten yhteenveto

Tutkimuksen aineistosta valittujen teemojen pohjalta voi todeta, että metsämörritoiminta on varhaiskasvatuksessa erinomainen pedagoginen väline. Metsämörritoiminnassa toteutuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kirjatut viisi oppimisen osaluuetta, joiden lisäksi toiminnassa käytetään luonto- ja ympäristökasvatusta. Metsä on kattava ja monipuolinen oppimisympäristö, jossa voi rauhoittua ja ulkoilla yhdessä toimien. Tutkimuskysymyksiin saatiin toteutetun teemahaastattelun ja havainnoinnin myötä vastaukset. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat:

1. Mitä lapset ajattelevat metsämörritoiminnasta?
2. Miten varhaiskasvatuksen työntekijät voivat hyödyntää ja kehittää metsämörritoimintaansa lasten ajatusten pohjalta?

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli lasten ajatukset toiminnasta ja heidän ajatuksensa olivat hyvin myönteiset. Haastatteluista käy ilmi, että lapset osaavat kertoa hienosti toiminnasta ja ylipäätään puhua luonnosta kunnioittavasti. Lapset ovat toiminnan myötä tietoisia luonnon suojelemisesta, jokamiehenoikeuksista ja kestävästä kehityksestä, josta lapset mainitsevat roskaamisen välttämisen. He tietävät, mitä luonnossa saa tehdä ja mitä ei saa tehdä. Metsässä on hauskaa touhuta ja leikkiä tehtävän teon jälkeen. Mieluisimmat leikit metsässä ovat eläin-, kiipeily- ja rakennusleikit. Jokaisen lapsen vastauksista ilmenee, että parasta metsämörritoiminnassa on eväshetki, jossa rauhoitutaan syömään ja kuuntelemaan metsän ääniä. Suurin osa lapsista ei osannut sanoa tai ei tiennyt epämieluisinta asiaa metsämörritoiminnasta, vaikka muutama mainitsikin liikkumisen metsäpaikalle ja takaisin olevan tylsintä. Jos lapset saisivat valita, niin he kävisivät metsäretkellä useammin kuin kerran viikossa ja saisivat leikkiä pidempään metsässä ollessa.

Havainnointikerralla lapset olivat aktiivisesti mukana jo alkupiirissä osallistuessaan vastaamalla opettajan kysymyksiin ja kuuntelemalla, mikä oli kyseisen metsäretken tehtävä. Lapset osasivat huolehtia tavaransa mukaan ja toimia niin siirtymisen aikana kuin metsässä ollessaan hienosti ohjeiden mukaan. Lapset olivat innoissaan ja motivoituneita tehtävän tekemiseen, jonka jälkeen syötiin eväitä ja oli aikaa myös vapaalle leikille. Voidaan sanoa, että lapset selvästi ovat rauhallisia ja keskittyneitä toimintaan, kun oppimisympäristönä on metsä. Luonto tarjoaa myös erilaisen ja monipuolisen ympäristön oppimiselle, josta myös lapset nauttivat. Metsäretket saavat varhaiskasvatuksessa aivan erilaisen näkökulman ja ainutlaatuista sisältöä, kun toteutetaan metsämörritoimintaa luonnossa liikkeessä lasten kanssa. Kun Metsämörri kertoo luonnosta ja ympäristöstä, niin lapset kuuntelevat ja eläytyvät sadun mukana aiheeseen sekä kiinnostuvat siitä. Tämä luo vakaata pohjaa sille, että lapset varttuessaan noudattavat ja kunnioittavat yhä samalla tavalla luontoa ja ympäristöä, kuin varhaiskasvatuksessa ollessaan ja sieltä opittujen tapojen lailla toimimaan.

Toisena tutkimuskysymyksenä oli, miten varhaiskasvatuksen työntekijät voivat lasten ajatusten pohjalta hyödyntää ja kehittää metsämörritoimintaa. Lapset nauttivat metsäretkistä ja kokevat metsämörritoiminnan mieluiseksi. Täten ohjaajat voivat rohkeasti käyttää toimintaa suunnittelussa ja toteutuksessa päiväkodin arjessa.

Lapset kertovat myös, että leikkiminen ja oppiminen ovat olennainen osa metsämörritoimintaa. Jotta lapset oppivat hyvin asioita luonnosta ja ympäristöstä, tulee ohjaajien olla itse kiinnostuneita aihepiiristä ja innostaa lapsia oman asenteensa ja toimintansa kautta. Ohjaajilla tulee olla tarpeeksi tietoa luonnosta ja ympäristöstä, joka edellyttää koulutuksen jälkeenkin oman tietotaidon ylläpitämistä ja kehittämistä, kuten esimerkiksi lajituntemus eläimistä ja kasvustosta sekä tietotaito kestävästä kehityksestä olisi hyvä olla kunnossa. Lasten mukaan metsäretkiä ja ulkoilua voisi olla enemmänkin. Täten tulee huomioida, että metsämörritoimintaa voi toteuttaa myös muualla, kuin metsässä ja toiminnan määrää voi myös lisätä omassa ryhmässä. Metsämörritoimintaa on metsässä olemisen lisäksi myös esimerkiksi hiihtäminen, pulkkamäessä laskeminen, lähiympäristössä käveleminen ja omassa päiväkotipihassa ulkoilu. Toiminta ei siis ole ainoastaan sidonnainen metsässä olemiseen.

Lasten haastatteluissa korostui myös se, että he tietävät säännöistä ja ohjeista hyvin. On hyvä, että toiminnassa noudatetaan johdonmukaisesti sääntöjä ja tapoja lasten kanssa, jotta he tietävät sallitut ja kielletyt asiat. On hyvä huomioida myös, että ei liikaa pidettäisi tiukasti säännöistä kiinni ja kiellettäisi lapsia esimerkiksi juuri lasten leikkeihin liittyen. Ohjaajat voivat havainnoida omaa toimintaansa, rikastaa lasten leikkiä ja osallistua siihen myös itse esimerkiksi lasten käyttäessä leikeissään keppejä tai kiipeillessään. Lasten leikkiä voi rikastuttaa heidän ottaessaan kiellettyjä isoja puunoksia siten, ettei kiellettäisi lapsia leikkimistä niillä, vaan he käyttäisivätkin niitä onkina kalastamisleikkiin tai majan rakentamisessa. Lapsia ei tarvitse heidän kiipeillessään aina kieltää, vaan ohjaaja voi itse osallistua pitämällä lapsesta kiinni lapsen tasapainoillessa. Tämä ennaltaehkäisee myös lapsen ei-toivottua käytöstä, kuten esimerkiksi pettymyksen tuomaa käytösmallia.

Haastatteluissa lapset mainitsevat toiminnan mieluisimmaksi asiaksi eväshetken metsässä. Innostuksen eväiden syöntiin oli havainnoitaessakin nähtävissä. Täten itse eväiden syömisestä voidaan tehdä opetuksellinen asia ja osallistuttaa lapset eväiden

tekemiseen. Esimerkiksi vuodenaikojen mukaan metsäpaikasta kerättäisi lasten kanssa joko mustikoita ja puolukoita tai mahdollisuuksien mukaan poimittaisi omenoita lähiympäristöstä. Lapset saisivat itse keräämistään marjoista tehdä päiväkodilla retkeä edeltävänä päivänä evästä, kuten esimerkiksi mustikkapiirakkaa ja syödä metsästä keräämistään mustikoista tehtyä evästä myös itse samassa metsässä. Täten eväshetki ei ole lasten mielestä vain syömistä varten, vaan lapset osallistutettaisiin itse valmistamaan metsäretkeltä keräämistään marjoista evästä ja täten hyödyntämään metsästä saatavia asioita.

7.2 Itsearviointi

Opinnäytetyön aiheen valinta oli melko helppo, koska luonto- ja ympäristökasvatus kiinnostaa ja varhaiskasvatuksessa olin päässyt harjoittelussa ja töissä ollessani tutustumaan metsämörritoimintaan. Yhteistyötahoksi haluttiin päiväkotia, jossa toimintaa toteutetaan säännöllisesti. Valittu päiväkotiryhmä ovat toteuttaneet toimintaa monipuolisesti jo vuosien ajan ja heille ei ollut tehty aiheeseen liittyen vielä opinnäytetyötä. Aihe rajattiin koskemaan lapsia varhaiskasvatuksen työntekijöiden sijasta ja täten lasten osallisuutta myös huomioitiin. Työ rajattiin koskemaan vain 4-6-vuotiaita lapsia, koska toteutin työn yksin ja muutoin työ olisi ollut sen koskiessa myös muita ikäryhmiä ja metsämörriohjaajia melko laaja. Työn kirjallista osuutta kirjoitin huomattavasti kauemmin kuin olin suunnitellut ja aikatauluttanut, jonka vuoksi kirjallisen osuuden koetaan olevan käsittelevän aihetta kattavasti ja monipuolisesti. Lähteitä on käytetty maltillisesti ja määrän sijaan on keskitytty materiaalien laatuun. Itse metsämörritoiminnasta oli tehty hyvin vähän tutkimuksia, jolloin niiden käyttöä ei päästy hyödyntämään opinnäytetyössä. Kirjoittaminen oli mielekästä ja aiheeseen perehtymisen kasvatti minua ammatillisesti ja tieteellisen tekstin kirjoittaminen osalta.

Kirjallisen osuuden lisäksi toteutin teemahaastattelun ja havainnoinnin kahdelle eri päiväkotiryhmälle. Teemahaastattelun suunnittelin kirjallisen materiaalin pohjalta ja sen toteutus tehtiin yhden päivän aikana huhtikuussa 2022. Lasten haastattelut sujuivat hienosti ja haastateltavat vastasivat kysymyksiin ennako-odotuksiin nähden hyvinkin kattavasti. Haastatellut ryhmät olivat minulle entuudestaan tuttuja, jolloin haastattelut sujuivat hyvin eikä jännitystä ollut. Teemahaastattelun mukaisesti vastausten

perusteella tein tarkentavia lisäkysymyksiä, joita ei ole ennen haastatteluita laadittuun haastattelurunkoon merkitty. Toukokuussa 2022 toteutettiin havainnointi ja se sujui myös hyvin. Itse teemahaastatteluun ja havainnointiin ei kulunut paljoa aikaa, toisinkuin aineiston analyysiin. Haastattelu litteroitiin, pelkistettiin ja käsitteellistettiin, joiden jälkeen valikoitui neljä teemaa tutkimukseen. Analyysin tekeminen oli aluksi hie-man hankalaa, sillä minulla ei ollut paljoa kokemusta aineiston analyysin tekemisestä ja täten myös opinnäytetyön tekemisestä hävisi toviksi motivaatio. Analyysin tekeminen hiljalleen rauhassa vaihe vaiheelta sai työn onneksi etenemään ja teemojen valikoitua haastatteluista työ alkoi muodostua lopulliseen muotoonsa tuloksineen.

Itse opinnäytetyö on ollut hyvinkin laaja oppimisprosessi, jonka myötä olen kehittänyt ammatillisuuttani ja suunnitelmallisuuttani. Työn tekeminen teemahaastatteluiden ja havainnoinnin osalta päiväkotiryhmien kanssa on ollut luotettavaa ja toimivaa. Työn tekeminen ja aikataulutus venyi aikataulullisesti aineiston keräämisen jälkeen perhe- ja työelämän vuoksi, jotka laitoin tuolloin ensisijaisiksi asioiksi. Näin voitiin tehdä, sillä toimeksiantajalla ei ollut erityistä aikataulua työn valmistumiselle. Työ saatiin lopulta etenemään alkuvuodesta 2023. Opinnäytetyön tekeminen päättyy tutkimuksen valmistumiseen, joten ei voida arvioida ja tarkastella työn tuloksien hyödyntämistä itse päiväkotiryhmissä. Jatkossa ehdotetaan, että tutkittaisiin metsämörritoiminnan toteutumista varhaiskasvatusryhmien pedagogisen toiminnan suunnittelussa.

7.3 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön prosessissa on noudatettu eettisiä menetelmiä ja ohjeita. Opinnäytetyön tekijän on hallittava opinnäytetyöprosessissa hyvää tieteellistä käytäntöä esimerkiksi olemalla rehellinen ja tarkka tulosten arvioinnissa sekä käytettävä eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Opinnäytetyön tekijä noudattaa eettisiä velvoitteita tutkimusta tehdessään muun muassa tutkimuksen kohteena olevia henkilöitä ja ammattialaa kohtaan. Hyvän taiteellisen käytännön mukaisesti työssä kunnioitetaan tekijänoikeuksia merkitsemällä lähdeviitteet oikein ja lainaamalla tekstiä hyväksyttävällä tavalla. Valmis opinnäytetyö tarkistetaan plagioinnin varalta. Opinnäytetyön prosessin eettisten periaatteiden lisäksi työssä on noudatettu suostumukseen perustuvaa tutkimukseen osallistumista, henkilötietojen käsittelyä,

yksityisyyden suojaa ja toimittu eettisesti tilanteessa, jossa on haastateltu alaikäisiä lapsia. (Arene, 2019, s. 8, 10, 18-20.) Tätä opinnäytetyötä varten ei tarvitse eettistä ennakoarviointilausuntoa eettiseltä toimikunnalta, koska tutkittavat eivät ole täyttäneet 15-vuotta, huoltajia on informoitu ja kyseessä on ollut havainnointi ja kyselytutkimus ilman henkilötietoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, s. 21).

Suomen perustuslakiin kuuluva yksityisyyden suoja on tutkimuseettisesti tärkeä periaate. Yksityisyyden suojan tärkein osa-alue on tietosuoja, jota noudatetaan kerättyä tutkimusaineistoa, käsiteltäessä sitä ja julkaistaessa tuloksia. Tutkittavien tunnistetietoja ei tule kerätä ja säilyttää tarpeettomasti. Tutkimusaineistosta käsitellään ja säilytetään vain tunnistetön aineistoversio. Kun tutkimuksen kannalta välttämätöntä sähköistä aineistoa, kuten esimerkiksi äänitteitä, ei enää tarvita niin ne tulee poistaa. Saatuja tutkimusaineistoja ei tule käyttää tai luovuttaa muuhun kuin tutkimustarkoitukseen. Tutkimusjulkaisut ovat kaikkien saatavilla ja vapaasti luettavissa. Kvalitatiivisen aineiston osalta arvioidaan erikseen mitä epäsuoria tunnisteteita, kuten esimerkiksi lapsen ikä, julkaistavaan otteeseen jätetään ja mitä poistetaan yksityisyyden suojan osalta. Tutkimusjulkaisujen kirjoitustapa tulee olla kunnioitettavaa ja kriittiset tulokset selitetään analyttisesti ilman asenteellisuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2009, s. 8–11.)

Tutkimuksen kohteena on päiväkotia, jonka kanssa on hyvän tutkimustavan mukaisesti ennen haastatteluja ja havainnointia opinnäytetyösopimuksen aikana allekirjoitettu tutkimuslupa. Tutkittavien ollessa alaikäisiä, on lupa heidän haastattelemiseensa pyydetty heidän huoltajiltaan kirjallisesti. Tutkimukselliseen opinnäytetyöhön kerätyt aineistot on saatu äänittämällä haastattelut ja nauhoitukset on tuhottu heti haastatteluiden litteroinnin jälkeen. Valmistuneesta opinnäytetyöstä ei voida tunnistaa yksittäisiä haastateltavia nimeltä ja iältä. Valmistunut opinnäytetyö on vapaasti luettavissa Theseus-järjestelmässä ja se toimitetaan kirjallisena myös toimeksiantajalle.

Itse opinnäytetyö on aiheeltaan tärkeä tarkasteltaessa sitä eettisestä näkökulmasta. Aiheena luonto- ja ympäristökasvatus on ajankohtainen, koska kaupungistumisen myötä lapset viettävät yhä vähemmän aikaa luonnossa toimien. Eettisesti on tärkeää antaa tutkittavien äänen tulla kuulluksi ja osallistuttaa tutkittavia heitä koskevissa asioissa. Tässä opinnäytetyössä lasten ajatukset ja mielipiteet metsämörritoiminnasta tuodaan

ilmi ja varhaiskasvatuksen työntekijät saavat lasten kokemusten pohjalta suunnitella ja kehittää työtään. Työssä toteutuu täten tiedon lisääminen, jonka tulee olla ajankohtaista, asiantuntevaa ja selkeää.

Käytetyt lähteet vaikuttavat opinnäytetyön luotettavuuteen. Työhön on valittu lähteitä, jotka ovat ajankohtaisia, kattavia ja aiheeseen liittyviä. Opinnäytetyön lähteet on viitattu Satakunnan ammattikorkeakoulun lähdeviittausohjeen mukaisesti ja lisätty lähdeluetteloon. Lähteet ovat paria lähdettä lukuun ottamatta alle kymmenen vuotta vanhoja, jolloin työn kirjallisessa osuudessa korostuu ajankohtainen, tutkittu materiaali. Kirjallisen työn pohjalta toteutettiin tutkimuksellisen osuuden teemahaastattelu.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. (2019). Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Haettu 13.3.2023 osoitteesta <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Cantell, H. (2004). Ympäristökasvatuksen käsikirja. PS Kustannus: Jyväskylä.

Finlex. (1991). Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta. Haettu 7.4.2022 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1991/19910060>

Finlex. (2018). Varhaiskasvatuslaki. Haettu 7.4.2022 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Hujala, E. & Turja, L. (2017). Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS Kustannus: Jyväskylä.

Laiho, A., Kuosmanen, E-M., Cavonius, G., Vuorinen, R. & Räike, N. (2009). Eskarilainen mörrimetsässä. Helsinki.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. (2019). 4–5-vuotiaan liikunnallinen kehitys. Haettu 2.5.2022 osoitteesta <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-liikunnallinen-kehitys/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. (2019). 5–6-vuotiaan liikunnallinen kehitys. Haettu 2.5.2022 osoitteesta <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-liikunnallinen-kehitys/>

Ojala, U. (2011). Opas lasten haastattelijoille ja kuvaajille. Haettu 18.1.2022 osoitteesta https://journalistiliitto.fi/wp-content/uploads/2017/03/Opas_lasten_haastattelijoille_ja_kuvaajille.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2016). Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset 2016. Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016: 21.

Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.

Sandberg, E. (2021). Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. PS kustannus: Jyväskylä.

Suomen Latu. (2019). Metsämörriohjaajan opas.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Helsinki.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2009). Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Haettu 18.1.2022 osoitteesta <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Haettu 3.2.2023 osoitteesta https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Ulvilan kaupunki. (2021). Varhaiskasvatus. Haettu 14.1.2022 osoitteesta <https://www.ulvila.fi/palvelut-ja-asuminen/kasvatus-ja-opetuspalvelut/varhaiskasvatus/>

Vilka, H. (2015). Tutki ja kehitä. PS Kustannus: Jyväskylä.

Vilka, H. (2021). Näin onnistut opinnäytetyössä: ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. PS Kustannus: Jyväskylä.

Yle. (2014). Luonnosta vieraannutaan jo toisessa sukupolvessa. Haettu 23.4.2022 osoitteesta <https://yle.fi/a/3-7086921>

LIITTEET

Liite 1.

LASTEN TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Metsämörri

- Kuka on Metsämörri ja millainen hän on?
- Mitä Metsämörri tekee metsässä ja luonnossa?
- Mitä mörrimetsään otetaan mukaan?
- Onko mörrimetsään kiva lähteä?
- Missä mörrimetsä on? Millainen reitti sinne kulkee?
 - Onko sinne lyhyt vai pitkä matka?
- Millaista mörrimetsässä on (kivaa, hauskaa, tylsää, jännittävää)?
- Mitä mörrimetsässä näkee? Mitä siellä kuulee? Mikä siellä tuoksuu?
- Mitä mörrimetsässä tehdään? Mitä te lapset teette siellä, entä aikuiset?
- Millaisia leikkejä metsässä leikitään tai pelataan? Kenen kanssa leikit metsässä?
- Leikitkö mieluummin päiväkodin pihassa vai mörrimetsässä?
 - Mitä erilaista päiväkodin pihasta löytyy kuin mörrimetsästä?
- Mitä olet oppinut metsässä luonnosta?
- Mikä on paras asia metsäretkessä? Entä muisto?
- Onko tehtävät, joita metsässä tehdään, helppoja vai vaikeita?
- Mitä mörrimetsästä tuodaan päiväkotiin? Mitä ei saa ottaa mukaan?

Luontosuhde

- Mitä luonto tarkoittaa? Mistä tunnistaa metsän?
- Mitä metsään kuuluu, mitä sinne ei kuulu?
- Mitä kasveja, puita ja eläimiä metsästä löytyy?
- Mitä metsässä saa tehdä? Mikä on kiellettyä metsässä?
- Miten metsää ja luontoa suojellaan?
- Asuuko teidän perheenne metsän lähellä?
- Käytkö vanhempiesi kanssa metsässä?
 - Jos ei, niin miksi?
- Leikitkö paljon ulkona vai mieluummin sisällä?
- Lopuksi; mitä haluat vielä kertoa Metsämörristä?

VANHEMPIEN LUPAHAKEMUS

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Satakunnan ammattikorkeakoulusta, jonka tavoitteena on valmistua varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyden omaavana. Teen opinnäytetyötä ”Metsämörri” -toiminnasta, jota lapsenne päiväkotiryhmässä toteutetaan säännöllisesti. Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa lasten kokemuksista ”Metsämörri” -toiminnassa, jota voivat hyödyntää koulutetut toiminnan ohjaajat. Lisäksi lasten vanhemmat saavat lisätietoa toteutettavasta toiminnasta opinnäytetyön valmistuttua.

Tutkimuksen aineisto kerätään teemahaastatteluilla, joka tarkoittaa keskustelunomaista tilannetta noin kolmen hengen lapsiryhmässä. Haastattelut äänitetään, jotta aineistoanalyysi voidaan toteuttaa ja äänitiedostot hävitetään asianmukaisesti analyysin valmistuttua. **Aineiston yhteenvedosta ei voida tunnistaa yksittäistä lasta tai lapsen päiväkotiryhmää, joten tutkimukseen osallistuminen on täysin luottamuksellista.**

Lapsenne ajatukset ja kokemukset ovat erittäin tärkeitä, joten pyydän Teiltä ystävällisesti lupaa toteuttaa teemahaastattelu lapsenne kanssa. Teillä on lupakaavakkeen täytön jälkeen oikeus muuttaa mieltä halutessanne. Haastattelupäivänä pyydän lapseltanne vielä suullisen suostumuksen osallistua keskusteluun.

Ystävällisin terveisin,
sosionomiopiskelija Emilia Kortelainen
emilia.e.kortelainen@student.samk.fi

Annan lapsemme _____ osallistua teemahaastatteluun opinnäytetyön aineiston keräämiseksi ”Metsämörri” -toiminnasta. Keskustelutilanteen saa nauhoittaa äänitiedostoksi tutkimustyön aineistoanalyysin tekemistä varten.

Huoltajan allekirjoitus, aika & paikka
